

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Historický ústav

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Neobyčejně obyčejný rok 1938

(Všední a nevšední dny v přelomovém roce 1938 na
Českobudějovicku)

Autor: Jan Michl

Vedoucí diplomové práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D

České Budějovice 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně za použití citovaných pramenů a literatury.

České Budějovice, 28. 4. 2006 .....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl za laskavý přístup a mnoho cenných rad při vedení diplomové práce poděkovat panu PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D, všem pracovníkům archivů, muzeí a dalších institucí a také všem, kteří mě jakýmkoli způsobem podporovali při sepisování této práce. V neposlední řadě bych rád poděkoval i svým rodičům za jejich pomoc, trpělivost a péči.

Anotace

Diplomová práce si klade za úkol částečně přiblížit společenský, politický a kulturní život na přelomu první a druhé republiky v uvedeném regionu a ve vymezeném časovém období. Jedním z dílčích cílů bylo na základě studia archivních pramenů a literatury zachytit a přiblížit proměnu v chování a přemýšlení lidí před a po mnichovském diktátu. V předložené práci jsem využil dostupný dobový i soudobý český regionální tisk, pamětní knihy a kroniky, výpovědi svědků a v neposlední řadě množství pramenů převážně úřední povahy uložených v SOkA České Budějovice a SOA Třeboň.

Annotation

The main aim of the thesis is to partially outline the cultural, political and social life in the very specific period from the January 1938 to the December 1938 in the particular district of České Budějovice. The crucial intention of my work is to depict and more intensively explain the change in the behaviour and in the mental state of the people after the Munich dictate, all of that researched on the basis of the knowledge of the archive sources and literature. The diploma is written on the basis of the Czech regional press both coming from that period and contemporary as well, the memorial books and the chronicles, the testimonies of the witnesses and finally on the basis of vast amounts of the official natured sources that are kept in the SOA České Budějovice and the SOA Třeboň.

1. ÚVOD	8
2. ČESKOSLOVENSKÝ ROK 1938	
2.1 Hospodářské a sociální poměry	12
2.2 Kulturně-společenský život	13
2.3 Politický vývoj a Mnichovská dohoda	16
3. KE STRUČNÉ HISTORII ČESKOBUDĚJOVICKA	
3.1 České Budějovice, město na soutoku	20
3.2 Národnostní vývoj	21
4. ČESKOBUDĚJOVICKÝ ROK 1938	
4.1 Leden	23
4.2 Únor	26
4.3 Březen	29
4.4 Duben	34
4.5 Květen	40
4.6 Červen	48
4.7 Červenec	54
4.8 Srpen	62
4.9 Září	67
4.10 Říjen	754
4.11 Listopad	809
4.12 Prosinec	843
5. VZPOMÍNKY NA OSMATŘICÁTÝ...	
5.1 Vzpomínání první	90
5.2 Vzpomínání druhé	93
5.3 Vzpomínání třetí	94
6. ZÁVĚR	987

SEZNAM ODBORNÝCH TERMÍNŮ A ZKRATEK	102
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	103
SEZNAM PŘÍLOH	111

1. Úvod

„Ležet v samém středu Evropy znamená fatálně být uprostřed každé historické mely, která se kdy v Evropě strhla. Vskutku tato země nebyla ušetřena žádné srážky ras, kultur a ideí a platila svou krví za všechno, co se dalo s ostatní Evropou. A přece se tu po dvanáct století udržel malý a houževnatý národ nejzápadnějších Slovanů: udržel se mezi daleko mocnějšími sousedy a po většinu svých krvavých dějin se musel proti nim hájit... Tisíc let tradice stačí, aby se národ provždycky dobře naučil tomu obojímu: uhájit své bytí a celým svým srdcem, celou svou silou stát na straně míru, svobody a evropské i světové solidarity. To je jeho vůle i jeho krásný a osudový úděl...“

Karel Čapek¹

Jak naznačuje název a téma diplomové práce: *Neobyčejně obyčejný rok 1938 (Všední a nevšední dny v přelomovém roce 1938 na Českobudějovicku)*, bylo mým cílem v předložené práci přiblížit zejména společenský, kulturní a politický život ve zkoumaném regionu v uvedeném časovém období na sklonku tzv. první republiky a počátku republiky druhé.

Ve vzpomínkách a prožitcích lidí žijících tehdy v první Československé republice zůstal rok 1938 uložen v povědomí jako víceméně tragický a osudový. Při vyslovení tohoto data se většinou vybaví marný zápas o přežití svobodného státu uprostřed politicky neklidné a nestabilní Evropy, jenž byl zmařen a uzavřen v očích většiny potupnou a hanebnou tzv. „zářijovou mnichovskou dohodou.“

---

¹ R. KVAČEK - CHALUPA - M. HEJDUK, *Československý rok 1938*. Praha 1988. s. 1.

Právě k této dohodě jejím příčinám a důsledkům, vojenským, politickým a hospodářským událostem roku 1938 před a po Mnichovu, se vztahuje většina prací našich i zahraničních historiků.²

Mým záměrem bylo pokusit se vyhnout těmto tzv. „velkým dějinám či událostem“ a částečně představit toto období z pohledu každodenního života na úrovni daného regionu. V předložené práci jsem se záměrně soustředil pouze na období vymezené dvanácti měsíci roku 1938.

Jakých bylo osm měsíců před Mnichovem v českobudějovickém regionu a jak se následná mnichovská dohoda a její důsledky odrazily do veřejného, společenského, kulturního života a chování obyvatel ve zbylých měsících roku 1938? To byla jedna z klíčových otázek, kterou jsem si kladl a na kterou jsem se v následující práci snažil částečně najít odpověď či odpovědi. K výběru tohoto tématu mě navíc vedla skutečnost, že jsem se již v předchozích letech částečně věnoval problematice výstavby opevnění v jižních Čechách v tomto období a navíc k tomu přispěl i můj vztah k rodným Českým Budějovicím a okolí.

K nalezení alespoň části odpovědí jsem se pokusil využít informací, jak z množství dostupné literatury, tak i archivních pramenů a materiálů různorodého charakteru. Nejvíce zpráv o každodenním životě na Českobudějovicku

---

² B. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, Ostrava 1999. TÝŽ, *Mnichovský syndrom*, Ostrava 2000. J. GEBHART, *Rok zkoušek a zklamání. Československo od jara 1938 do jara 1939*. Praha 1990. M. HÁJEK, *Od Mnichova k 15. březnu*, Praha 1959. O. HOLUB, *Rovnice řešená zradou*, Praha 1979. M. JOHN, *Září 1938. Role a postoje spojenců ČSR*, Olomouc 2000. TÝŽ, *Září 1938, I., II.*, Brno 1997. TÝŽ, *Nacistické přípravy na přepadení ČSR v září 1938. Plán „Grün“ a výsadková operace „Bruntál“*, Bruntál 1983. V. KRÁL, *Záříjové dny 1938*, Praha 1938. V. OLIVOVÁ, *Československé drama roku 1938*, Praha 1993. J. TESAŘ, *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky*, Praha 2000, a další viz seznam literatury.

jsem čerpal z místního, dobového tisku.³ Při studiu některých diplomových prací, jsem se setkal s tím, že bylo citováno a čerpáno především z Jihočeských listů. Aby byly moje informace více objektivnější, neomezil jsem se pouze na toto periodikum, ale využil jsem téměř všech důležitých místních novin, jenž v této době vycházely v českém jazyce. Při jejich rozboru jsem se nevyhnul porovnání mezi nimi, neboť zprávy se v mnohých z nich lišily i díky tomu, ke které politické straně či korporaci patřily.⁴

Dalším nelehkým úkolem bylo nenechat se ovlivnit množstvím zpráv a informací, které prameny podobného druhu obsahují a vybrat opravdu ty údaje, které by mohly podle mého názoru co nejzřetelněji reflektovat tehdejší život a události.

Z archivních pramenů jsem nejvíce pracoval s fondem okresního a městského úřadu v Českých Budějovicích uložených v SOKA České Budějovice a částečně jsem využil i pramenů z fondu policejního ředitelství a státního zastupitelství uložených v SOA Třeboň. Tyto prameny mi poskytly především informace úřední provenience, jako byla policejní hlášení, vyhlášky, výsledky, oznámení policejních ředitelství a okresních úřadů atd. V neposlední řadě jsem čerpal z některých pamětních knih a kronik a též výpovědí svědků.

Dalším pramenem, který pro moji práci měl do určité míry vypovídající a dokreslující hodnotu, byl obrazový materiál rozličné povahy, který je prezentován v přílohách v závěru práce. Jedná se o fotografie jak

---

³ Budweiser Zeitung 1938. Českobudějovické noviny 1937 - 1938. Jihočeč 1937 - 1938. Jihočeské listy 1937 - 1938. Jihočeské Večerní Slovo 1938. Republikán 1938. Technický jih 1938. Věstník sokolské župy Husovy 1938. Stráž lidu 1937 - 1938.

⁴ Stráž lidu - list československé strany národně-socialistické; Republikán - list národního sjednocení; Jihočeč - list československé sociálně demokratické strany dělnické; Českobudějovické noviny - list agrární strany.

vojenské a reportážní povahy, tak i o momentky ze sportovního, či společenského života. Ty jsem získal díky vstřícnému přístupu v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích a v SOKA České Budějovice či pocházely z mé vlastní sbírky.

Ve své práci jsem využil především metodu přímou, kdy jsem na základě zjištěných údajů z pramenů prostým způsobem popsal danou skutečnost a dané události. Při zpracovávání informací získaných studiem pramenů jsem však uplatnil částečně metodu komparativní, progresivní a metodu oral history. Využití této metody však pro mě představovalo spíše doplňkovou metodu, na jejímž základě jsem v závěru práce chtěl porovnat vzpomínky a způsob nahlížení na tragické zářijové dny ve třech rozdílných osudech pamětníků.

2. Československý rok 1938

2.1 Hospodářské a sociální poměry

V pátek 1. ledna 1938 se Československá republika probouzela do podmračeného mrazivého rána a oficiální meteorologická předpověď slibovala, že se dosavadní ráz počasí s oblačnou oblohou, mírným mrazem, severním větrem a občasným sněžením ještě nějakou dobu udrží. Začínal jubilejní dvacátý rok republiky od doby jejího vzniku.⁵

Další týdny nového roku se nesly v duchu bilancování dosavadního vývoje Československé republiky a přípravách na říjnové oslavy výročí. Ve sdělovacím tisku se to jen hemžilo články vyjadřujícími optimismus nad dalším růstem národního hospodářství.⁶ Zájem o politické dění ve světě i u nás stoupal a také jako by všudypřítomná hrozba ze strany sousedního Německa jaksí ustoupila do pozadí.⁷

Důvod k optimismu vyplýval také z toho, že se snížila celorepubliková nezaměstnanost oproti letům minulým. Například nezaměstnanost v českobudějovickém okrese se snížila oproti roku 1937 o 139 osob a oproti roku 1936 o 1190 osob.⁸

Hlavní město naší republiky mělo být důkazem toho, že se náš stát ubírá tím správným směrem i po stránce ekonomicko-hospodářské.⁹ Ve městě byly v polovině roku dokončeny plány na vyřešení dopravní situace v Praze. Počítalo se s výstavbou dvou podpovrchových linek ve

---

⁵ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, *Československý rok 1938*, Praha 1988. s. 30.

⁶ Zahraniční obchod ČSR měl v prosinci 1937 rekordní obrát 2 miliardy 237 miliónů Kč.

⁷ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 31.

⁸ Jihočech, 14. 7. 1938.

⁹ K ekonomicko-hospodářským aspektům více: V, PRUCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 - 1992*, Díl I., Období 1918 - 1945, Brno 2004.

středu města.¹⁰ Dále se počítalo s novostavbou druhé budovy Národního muzea v prostoru Hradčan. Moderní jesle s mateřskou školou byly dokončeny pod Seminářskou zahradou na Malé Straně a další novostavba vznikla v centru města naproti Prašné bráně.¹¹

2.2 Kulturně-společenský život

V novoročních zimních měsících probíhala ve všech městech v republice plesová sezóna. Byly pořádány plesy a bály jednotlivých politických stran, spolků a organizací.

Na jevištích českých divadel se hrála rozmanitá představení, ale existovala i řada děl, která reagovala na bezprostřední nebezpečí fašismu a války. Mezi ty, které slavili největší úspěch, se bezesporu řadila *Těžká Barbora* od Jiřího Voskovce a Jana Wericha uvedená na scéně Osvobozeného divadla v Praze.¹² Nebyla však jedinou z divadelních her. V Národním divadle se také objevovala *Čapkova Bílá nemoc*¹³ a od 18. února také jeho nové dílo - *Matka*.¹⁴ Hrál se nejen na jevišti našeho nejznámějšího divadla, ale také v mnoha mimopražských amatérských a ochotnických divadlech.¹⁵

---

¹⁰ První linka směřovala z Letné přes Staré město k Muzeu a druhá z Karlína přes Václavské na Karlovo náměstí.

¹¹ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 26-27.

¹² *Těžká Barbora* se hrála téměř denně a to ve vyprodaném hledišti. 20. ledna 1938 se hrálo její sté představení.

¹³ *Bílá nemoc* byla též zfilmována a premiéru měla v úterý 21. 12. 1937 v pražském kině Alfa a poté i byla uvedena i v dalších kinech v republice.

¹⁴ Titulní roli obsadila Leopolda Dostálová, v dalších rolích účinkovali např. Jaroslav Průcha, Ladislav Pešek, Ladislav Boháč a další.

¹⁵ K prvorepublikové divadelní tvorbě více např. Z. KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl III., O přežití a o život (1936-1938), Praha 2003, s. 326-338.

Stav českého divadla tak věrně odrážel i stav české společnosti, s jakým vstupovala v roce 1918 do samostatného státu.

Taktéž na filmovém plátně diváky upoutával, jak film němý, tak i ozvučený. K tomu především přispěl dynamický rozvoj filmové techniky, tudíž se film stával již dílem umělecko-technickým. Už to nebyla pouhá pouťová atrakce z doby před první světovou válkou, ale film se stal sdělovacím médiem, které předčilo částečně i rozhlas a tisk. Sílu obrazu a zvuku později pocítí lidé na vlastní „kůži“ ve význačných propagandistických dílech německých počínaje a ruských konče.¹⁶

Opravdické umění a kultura však měly vedle sebe značně nepříjemného konkurenta v podobě různých „brakových a kýčových“ produktů. V jejich čele se na knižních pultech objevovaly různé dívčí romány, Večery pod lampou a jiné. Pakliže si uvědomíme nesnadnou dobu, ve které se nalézáme, nesmíme se divit, že se tento žánr společně s mnohými veselohrami a komediami začal úspěšně prosazovat na našich divadelních jevištích a filmových plátnech. Divák se chtěl smát, být baven, a proto si i tento žánr našel mnoho svých příznivců mezi lidmi.¹⁷

Na předchozí myšlenku lze navázat dalším dobovým trendem, jímž byl v tisku určitý ústup píšicích novinářů od zpráv dotýkajících se politických a mezinárodních událostí k tématům bližším v určitém smyslu slova bulváru a senzacím a tzv. únikovým tématům. Tisk se zabýval různými kriminálními událostmi, dopravními nehodami a živelnými pohromami.¹⁸ Zkrátka vším, čím by mohl zvýšit

---

¹⁶ V roce 1938 k nám bylo dovezeno na 277 filmů ze zahraniční produkce. Např. 171 z USA, 46 z Německa a 22 z Francie. Více: L. BARTOŠEK, *Náš film. Kapitoly z dějin (1896-1945)*, Praha 1985, s. 358-359.

¹⁷ Široký okruh diváků si získali např. Vlasta Burian, Ferenc Futurista a další.

¹⁸ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 40.

množství prodaných výtisků a také odvrátit pozornost od tradičních politických událostí.

K neodmyslitelnému koloritu doby patřilo též sportování a tělesná výchova, jak už organizovaně, tak i spontánně. Byla to další z mnoha možností trávení volného času, u které se člověk nejen bavil, ale také aktivně odpočíval.

Sportovní tělovýchovné organizace v předmnichovské republice procházely nerovnoměrným vývojem. Fotbalové svazy a turistické organizace v čele s KČT stagnovaly. Naopak vzestupnou tendencí procházely Svazy junáků, skautů a skautek ČSR a další tramské organizace a spolky.¹⁹ Mezi spolky s největší členskou základnou v roce 1938 patřily bezesporu Sokol, Orel a DTJ. Jejich poslání v době ohrožení republiky nejlépe objasňují následující věty starosty ČOS Dr. Stanislava Bukovského: *„Sokolství nezná rozdílů politických, třídních anebo náboženských... Sokolstvo jest nositelem tělesných, duševních a mravních hodnot národní povahy československé, chce plnit s pokolení na pokolení své výchovné poslání ve všech vrstvách našeho lidu, neboť jest před jinými povoláno zachovávatí národ svůj při té jarosti všestranné, která národům nedá odumřít, při té síle stálé a svěží, při té zdravoti tělesné, duševní i mravní, která nižádné zkáze vzniknouti nedá“.*²⁰

Také v mnohých časopisech a novinových člancích se čtenář dozvídal o výzvách k pěstování sportu a především branné výchovy. Dokonce každé číslo listu Československé sociálně demokratické strany dělnické Jihočech, vyhrazovalo pro brannost speciální rubriku, ve které se

---

¹⁹ Z. KÁRNÍK, c. d., s. 485 - 486.

²⁰ Památník X. sletu Všesokolského v Praze 1938, Praha 1939, s. 6.

čtenář mohl seznámit, jak například používat plynovou masku a udržovat ji ve funkčním stavu atd.²¹

Hlavním manifestem a přehlídkou branné výchovy a tělesné připravenosti se stal jubilejní X. Vsesokolský slet. Ten byl zahájen 25. června v Praze. Slavnostního zahájení se zúčastnili kromě československých sokolů, také sokolové z Rumunska a Jugoslávie.²² Slet byl výrazem odhodlání bránit republiku. Hlavní sletové dny se uskutečnily začátkem července. Zde vystoupil při prostných mužů dvojnásobný počet cvičenců - téměř 30000. Byla to slavná "Přísaha republiky" od Františka Pecháčka. Dalším grandiózním cvičením byl rej 30 000 žen. Také ve všech ostatních cvičeních vystoupil rekordní počet cvičenců. Byl to největší slet a poslední manifestace českého národa před záříjovým mnichovským diktátem.²³

2.3 Politický vývoj a Mnichovská dohoda

Nyní bych se rád velmi stručně zmínil o politické situaci, která panovala na našem území, a koncem září byl tento politický vývoj vystupňován tzv. Mnichovskou dohodou. Jelikož cílem mé práce nejsou, jak velké politické dějiny roku 1938, tak ani mnichovská dohoda, budu se snažit pouze nastínit základní obraz těchto událostí v obecné rovině a spíše odkázat na příslušnou literaturu, které je k tomuto tématu velké množství.

11. Března 1938, připojilo Německo ke svému území Rakousko a hned následující měsíc na karlovarském sjezdu Sudetoněmecké strany vystoupil Konrád Henlein

---

²¹ Viz příloha.

²² Jihočeské listy, 25. 6. 1938.

²³ KOPAČKA, M., *Historie Sokola na Českobudějovicku v letech 1938-1952*, Diplomová práce PF JČU, České Budějovice 2005, s. 151; Více také: WAIC, M., *Sokol proti totalitě 1938-1952*, Praha 2001; KÁRNÍK, Z., c. d., s. 484 - 492 a jinde.

s požadavkem vytvoření uzavřené německé autonomní oblasti na území ČSR.²⁴

Československá republika se německé propagandě snažila čelit návrhem na národnostní vyrovnání. To mělo přinést německým pohraničním oblastem zvýšenou hospodářskou pomoc, zlepšení zdravotnictví, školství a sociální péče.

20. května se rozhodla československá vláda povolat čs. vojsko k tzv. částečné mobilizaci. Měla to být reakce na údajné shromažďování oddílů SS a SA a německého pravidelného vojska v oblastech Saska a Bavorska, které se stahovaly k čs. hranicím.²⁵

Dalším manifestem odhodlání bránit republiku byl v červenci již zmiňovaný X. všesokolský slet, uskutečněný v Praze. V letních měsících ještě navštívil republiku britský „nezávislý“ pozorovatel lord Runciman. Ten se měl stát jakýmsi prostředníkem při vyjednávání dohody mezi sudetskými Němci a ČSR. Výsledkem mise byly pouze další ústupky československé vlády, která přijala Henleinovy požadavky.²⁶

13. září se však nacisté v čele s SdP pokusili na mnoha místech v republice vyvolat puč. Jednalo se především o hraniční oblasti osídlené německým obyvatelstvem. Desítky čs. vojáků, celníků, četníků, ale i civilistů zahynuly. Vláda však jednala rázně, puč byl potlačen a na většině pohraničního území vyhlásila stanné právo. SdP byla částečně izolována a na předáky její strany byl vydán zatykač pro podněcování vzpoury.²⁷

Poslední dva týdny v měsíci září nabrala politická jednání a rozhodnutí na obrátkách. Nátlak na ČSR byl ze

---

²⁴ Více např. Z. KÁRNÍK, c. d.; KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987; V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992; R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d. a další.

²⁵ V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992, s. 20.

²⁶ KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987, s. 496 a jinde.

²⁷ B. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, Ostrava 1999, s. 273 - 274; Srov. V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, s. 43 - 44 a jinde.

strany západních velmocí až nemilosrdný. 21. září vláda pod nátlakem kapitulovala. Do čela nové vlády byl postaven legendární legionářský generál Jan Syrový. Prvním aktem Syrového vlády byla mobilizace československé armády.²⁸ Byla vyhlášena rozhodnutím prezidenta republiky a oznámena obyvatelstvu rozhlasem 23. září 1938 v půl jedenácté večer. Mezitím další anglo-německá jednání v Godesbergu ztroskotala.

Následovala další vysoká politická jednání. 27. září předal britský velvyslanec v Praze prezidentu Benešovi osobní Chamberlainův vzkaz. Zdůrazňoval Hitlerův záměr napadnout Československo následujícího dne ve 14 hodin, pokud československá vláda nepřijme do té doby německé podmínky. Československo v té chvíli provedlo urychleně všechny vojenské a politické přípravy...²⁹

Po dalších vyjednáváních se dne 29. 9. v Mnichově sešla již známá konference čtyř velmocí. Jejím závěrem byl mnichovský diktát, který byl předložen velvyslanci Dr. Vojtěchovi Mastnému s tím, že se odpověď československé vlády neočekává. Druhý den vláda diktát přijala. V dohodě se pravilo: *„Německo, Spojené království, Francie, Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, jíž bylo v podstatě dosaženo odstoupením sudetoněmeckého území, na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež je třeba proto učinit, a prohlašují, že podle dohody je každý jednotlivě odpověden za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení...“*³⁰

30. září dopoledne se sešla k mimořádnému zasedání československá vláda. V půl jedné sdělil ministr K. Krofta stručně zástupcům Anglie, Francie a Itálie: *„Jménem prezidenta republiky a jménem vlády prohlašuji,*

---

²⁸ Mobilizační vyhláška viz příloha.

²⁹ V. OLIVOVÁ, Zápas o Československo, s. 65 a jinde.

³⁰ B. ČELOVSKÝ, Mnichovská dohoda 1938, s. 387.

že se podřizujeme rozhodnutí, která byla učiněna v Mnichově bez nás a proti nám."³¹

Stručné vyličení komplikované politické situace v Československu v roce 1938 je pouze jakýmsi prologem k těžišti mé práce.

---

³¹ V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, s. 77; Více k politickým událostem roku 1938 viz seznam literatury na konci práce.

3. Ke stručné historii Českobudějovicka

3.1 České Budějovice, město na soutoku

Založení královského města Českých Budějovic bylo součástí upevňování panovnických pozic na jihu Čech v době vlády Přemysla Otakara II. Vedly ho k tomu záměry upevnit svou autoritu na jihu Čech v souvislosti se svými mocenskými zájmy v rakouských zemích a taktéž zabráněním rozšiřování dalšího vlivu mocného rodu Vítkovců. Podle rukopisu Václava Březana z roku 1616 *již roku 1263 pan Hirzo neb Hyrš, rytíř purkrabě na Zvíkově, za Přemysla, krále toho jména druhého, rozkázáním krále pána svého v Budějovicích, nebyvši ještě město, nežli městečko neohražené, klášter vyměřoval.*³²

České Budějovice prošly po staletí rozmanitým urbanistickým, hospodářským i politickým vývojem a do současnosti si zachovaly téměř neporušené historické jádro, které je od roku 1952 městskou památkovou rezervací. Taktéž některé vsi spojené s městem si zachovaly tradiční městskou zástavbu.³³

Rozsah Českobudějovického území, na němž se pokusím sledovat politický, hospodářský a veřejný život roku 1938, se od 2. poloviny 19. století, kdy přestaly existovat krajské úřady, a bylo zavedeno zemské zřízení, až do začátku druhé světové války několikrát změnil. Od reorganizace státní správy v roce 1868, kdy Čechy byly rozděleny na 89 okresních hejtmanství, která byla podřízena přímo místodržitelství, byl politický obvod okresu České Budějovice tvořen čtyřmi menšími zastupitelskými okresy, soudními okresy České Budějovice,

---

³² Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 1998, s. 560 - 561; Ke vzniku města taktéž např. J. CHVOJKA, *Město pod černou věží*, České Budějovice 1990. s. 7 - 9.; B. JANOUŠEK, *Město na soutoku*, České Budějovice 1965.

³³ Tamtéž, s. 515 - 523.

Hluboká nad Vltavou, Lišov a Trhové Sviny. Za předmnichovské Československé republiky byla v roce 1919 okresní hejtmanství přejmenována na okresní správy politické a ty od roku 1928 na okresní úřady, které měly rozšířenou pravomoc a rozrůstala se i jejich agenda.³⁴

Po mnichovském diktátu v roce 1938, kdy byly nacistickým Německem okupovány okresy Český Krumlov, Kaplice a Prachatice, připadla k obvodu Okresního úřadu České Budějovice ještě severní část bývalých okresů Český Krumlov a Kaplice. Toto správní rozdělení se udrželo až do další reorganizace v roce 1942, kdy podle nařízení ministerstva vnitra Č. 185/1942 z 26. 5.1942 bylo k obvodu Okresního úřadu České Budějovice přiřčleněno území zrušeného politického a soudního okresu Týn nad Vltavou a celý obvod soudního okresu Netolice, který do té doby spadal pod okresní úřad ve Vodňanech. Novohradsko a některé obce na západě okresu České Budějovice, byly od října roku 1938 v zabraném pohraničí.³⁵

3.2 Národnostní vývoj

Již od založení města byl poměr českého a německého obyvatelstva téměř v rovnováze a výrazněji se tento poměr i počet lidí nezvyšoval. První větší nárůst počtu obyvatel zaznamenáváme až po zrušení poddanství v roce 1848. Zatímco v roce 1843 ve městě žilo 8843 lidí, v 60. letech se počet obyvatel zvýšil na 15185. Příchod většinou venkovského obyvatelstva do města znamenal i posílení českého živlu.³⁶

---

³⁴ M. PECHA - V. VONDRA, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939 - 1945*. České Budějovice 2004. s. 6.

³⁵ D. KOVÁŘ, *Z historie státní správy a územní samosprávy 1850 - 2002*. České Budějovice 2001. s. 11.

³⁶ Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 1998, s. 320 - 328.

Rozlišování občanů města podle národnosti začalo teprve až při sčítání obyvatelstva v roce 1881. Tehdy byl počet českého a německého obyvatelstva téměř vyrovnaný.³⁷

V celém politickém okrese se pohyboval počet obyvatel ve 30. letech kolem 120 000 obyvatel. Z toho nejpočetnější německá menšina se koncentrovala v jihočeské metropoli. V roce 1934 to bylo 15,5 % z celkového počtu obyvatel města. Další skupiny Němců byly rozptýleny v sousedních okresech.³⁸

Po celou dobu první republiky se k Němcům v Českých Budějovicích a na celém Českobudějovicku hlásilo jen několik tisíc občanů, ale tato menšina se v drtivé většině nikdy nesmířila s existencí demokratického Československa, což se nejvýrazněji projevilo po nástupu A. Hitlera k moci.³⁹ Později to byl především rok 1938, který výrazněji naznačil, jakým směrem se vztahy obou středoevropských států povedou. V následujícím textu se pokusím ukázat mimo jiné některé sondy do politických či společenských vztahů mezi českou majoritou a německou menšinou na sledovaném území.

---

³⁷ V roce 1881 byl v Č. Budějovicích počet Čechů 11 812 a Němců 11 829. V roce 1921 35 577 Čechů a 7 006 Němců a v roce 1930 36 252 a 6 681 Němců.

³⁸ K. ČERNÝ - J. KUBÁT, Rok 1938 v okrese České Budějovice, in: publikace vydaná Svazem protifašistických bojovníků, s. 15 - 21.

³⁹ M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 7.

4. Českobudějovický rok 1938

4.1 Leden

Oslavy Silvestra a Nového roku proběhly podobně jako v letech minulých. Ten, kdo zaváhal a nechával organizaci oslav konce roku na poslední chvíli, mohl se dočkat nemilého překvapení. Samotný večer totiž těžko našel ve zdejších hostincích, vinárnách nebo kavárnách volné místo. Budějovické divadlo bylo vyprodáno.⁴⁰ Tradiční hojná účast také byla v českobudějovické Besedě, kde se střídal bohatý silvestrovský program. Ovšem mnoho oslav bylo více méně neorganizovaných a místo pro tanec se někdy vytvořilo až spontánně v průběhu večera. Všichni účastníci se shodli na jednom. Silvestr proběhl vcelku v poklidném duchu, bez větších obtíží.⁴¹ Málokdo z navracejících se občanů v ranních hodinách mohl ovšem tušit, že tomu tak bude na delší dobu naposled.

Další dny již plynuly v „zajetých kolejích.“ Především díky mohutné sněhové nadílce v noci z 1. na neděli 2. ledna přibylo kvalitního „prašánku“ v okolí města. Nejen kopce v okolí Dobré Vody skýtaly příhodné podmínky především pro sáňkující mládež. Pověstná byla hlavně jedna z dobrovodských silnic zvaná „eldorado sáňkařů.“ Také vydatný mráz přilákal na mnoho budějovických rybníků malé i velké příznivce bruslení a ledního hokeje. Turistiky a lyžování chtiví spoluobčané již tradičně navštívili nejvyšší vrchol Blanského lesa Kletř, která již dlouho nepamatovala tolik sněhové pokrývky. Jedinou kaňkou na vydařeném víkendu bylo snad jen hodinové zpoždění vlaku, kterého se cestující z Holubova a Zlaté Koruny přece jen dočkali, ačkoliv

---

⁴⁰ Jihočeské listy, 5. 1. 1938.

⁴¹ Tamtéž.

nevytopené vagóny některým z nich později přinesly lehkou rýmu či drobný kašel.⁴² Tato virová onemocnění byla však zanedbatelná oproti komplikovanějším následkům „kletových dobrodružství“. Nebezpečný byl především pro lyžaře svah u hájovny nad Krasetínem, který si vyžádal díky sněhem zakrytým krtinám, pařezům a také stružkám potoka mnohé lehčí úrazy⁴³ a taktéž zlámané končetiny.⁴⁴

Ovšem úrazy se v zimních měsících nevyhýbaly ani obyvatelům města. Např. Marie Kunešová si na neposypaném chodníku před domem č. 14 na Rašínově třídě zlomila levou nohu.⁴⁵ Taktéž chodci v Suchém Vrbném a Mladém především staršího ročníku se obraceli na policii o pomoc, neboť kluzká Ledenická a Husáková ulice se přímo nabízela k radovánkám sáňkujícím a lyžujícím dětem, kteří podle chodců ohrožovaly na řítících se dřevěných saních a lyžích právě procházející chodce. Jen zázrakem se zde nestal vážnější úraz.⁴⁶ Na vyřešení této situace se již mohlo podílet i 20 nových policistů, které k 1. lednu do Českých Budějovic přidělil ministr vnitra. Později mělo přibýt dalších 35 strážců zákona,⁴⁷ kteří budou s jistotou naplno využiti ve své práci.

Nejen četníci a policisté se mohli „těšit“ ze svého přeložení. V tomto roce měly předstoupit před vojenskou odvodovou komisi dokonce 3 ročníky branců. Jednalo se o „válečné děti“ z let 1916, 1917 a 1918.⁴⁸ Brzy se však mělo ukázat, že toto povolání bude jen určitým mementem v dějinách naší republiky. A že potenciál naší armády

---

⁴² Tamtéž.

⁴³ V okolí se bohužel nenalézala žádná stanice první pomoci, proto bylo většinou nutné dopravit postiženého do Holubova, odkud byla zavolána sanita, která dopravila zraněného do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

⁴⁴ Jihočeské listy, 12. 1. 1938; Dále také např. Jihočech, 13. 1. 1938 a jinde.

⁴⁵ Tamtéž, 15. 1. 1938.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Stráž lidu, 30. 12. 1938.

⁴⁸ Tamtéž, 14. 1. 1938 a jinde.

zůstane částečně nevyužit a částečně se bude za jiných okolností a na jiných místech v Evropě podílet na chodu a vytváření světových dějin.

S vojenstvím souvisela neodmyslitelně i příprava brannosti a tělovýchovy, ke které se u nás hlásilo pořád velké množství dospělých a dětí, žen i mužů. Co do počtu členů byla nejvíce zastoupena již zmiňovaná tělovýchovná jednota Sokol. I v Českých Budějovicích byly v plném proudu přípravy na jubilejní X. všesokolský slet. Sokolské novoročenky i novinové články byly plné např. všemožných básniček, rýmovaček a novoročenek.⁴⁹

Do sletového roku 1938

Slyšíte kroky ulicemi hřmít?

*Zvoňte srdce mužů,
hořte, zraky žen,
duše dětí ohněm lásky
výskněte!*

*Paže sokolské se
k slibu zdvihněte,
v čin uznávej dávný,
spravedlivý sen,
Národa pevný střed,
vlasti mocný štít!
Ztužte srdce svoje,
zrychlete svůj krok!
Zdráv desátý slet!
Zdráv buď nový rok!*

Právě zimní měsíce roku 1938 byly pro českobudějovické Sokoly poslední možností, jak vypilovat a nacvičit sletový program. Taktéž se konaly členské

---

⁴⁹ Jihočeské listy, 5. 1. 1938; Více viz Památník X. sletu Všesokolského v Praze 1938, Praha 1939.

valné hromady, při nichž se bilancoval právě skončený rok 1937.⁵⁰

Ten, kdo si zrovna nechtěl tužit tělo a trápit se při nářadových sestavách v tělocvičnách, mohl si dlouhé zimní večery zpestřit například návštěvou místního divadla či shlédnout novější či starší filmy v některém z biografů.⁵¹

4.2 Únor

Zimní sezóna byla v plném proudu. Zimní stadiony se těšily velké přízni diváků a ti se mohli radovat z dobrých výsledků českobudějovických hokejistů. Mezi jinými se v utkání mezi AC stadionem České Budějovice a Hlubokou příznivci domácích dočkali vysokého vítězství 20:0.⁵² Ovšem vrchol hokejové sezóny probíhal v této době hlavně v Praze, kde se od 10. do 20. února konalo mistrovství světa v tomto u nás divácky atraktivním a oblíbeném sportu. Národní mužstvo složené především z hráčů pražských klubů obsadilo v nabitém programu po čtyřech vítězstvích, ale dvou prohrách s Kanadou a smolně i Anglií pěkné třetí místo. Vybojovalo tak bronzové medaile.⁵³ Možnost vidět utkání národního týmu měli i budějovičtí, neboť železnice pro ně připravila speciální zlevněnou jízdenku na šampionát do Prahy v ceně 11,-Kč.⁵⁴

Také 15 cm nově napadnutého sněhu a optimální teplota vzduchu -2°C udělala radost všem milovníkům bílé stopy. Klub KČST a Svaz lyžařů RSČ uspořádal na 20. února

---

⁵⁰ Jihočeské listy, 29. 1. 1938 a jinde.

⁵¹ V Českých Budějovicích bylo celkem 5 biografů, Grand na Mariánském náměstí, Elekta na Lannově třídě, Hvězda v Jeronýmově ulici, Kotva na Lineckém předměstí a německé kino Royal na Senovážném náměstí u Mlýnské stoky.

⁵² Jihočeské listy, 5. 2. 1938.

⁵³ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 42.

⁵⁴ Jihočeské listy, 5. 2. 1938.

dopoledne běžecké závody ve všech kategoriích. V odpoledních hodinách se uskutečnily závody ve skocích na klubovém můstku Českého ski klubu České Budějovice. Díky předvedeným výkonům závodníků i vojínů⁵⁵ se závody staly zdařilou propagací župního sportu v rámci oslav 20. výročí vzniku republiky.⁵⁶

Také tělocvičná jednota Sokola II v Českých Budějovicích nezůstávala pozadu a na masopustní sobotu uspořádala tradiční „Šibřinky“ v Besedě za hojné účasti svých členů. Vše bylo zakončeno karnevalem v rozličných maskách.⁵⁷

Ovšem podle ohlasů návštěvníků se v probíhající únorové plesové sezóně těšil největšímu ohlasu ples státní policie a šibřinky konkurenčního Sokola I.⁵⁸ Ples státní policie se konal v zaplněné Besedě za účasti mnoha významných osobností v čele s brigádním generálem B. Neumannem, okresním hejtmánem J. Šilhanem a velitelem četnictva J. Doležalem.⁵⁹ Ženy ve večerních toaletách po boku mužů v četnických, vojenských i spolkových uniformách vypadaly opravdu elegantně, stejně tak jejich mužský doprovod. Mezi povedené akce se jistě mohl řadit i karneval v pestrých kostýmových barvách Klubu sólistů JND.⁶⁰ Ovšem ne všichni návštěvníci plesů a zábav byli se vším spokojeni. Jeden z návštěvníků napomínal pořadatele za to, že: *„...pořadatelé dokážou obecnostvo dobře sezvat, přijmout vstupné, a pak se nestarají o mladé slečny, jež nechávají sedět, obletující jen několik vyvolených...Tady hlavní pořadatel měl by poučit zvláště mladé, že je jejich*

---

⁵⁵ Na prvním místě v kategorii vojska na 18km s plnou výzbrojí se umístil v čase 59min. 20s voják Špindler, v mužské kategorii běhu na 12km se vítězem stal J. Řezáč z KČT v čase 31min. 28s; Více: Jihočeské listy, 23. 2. 1938.

⁵⁶ Tamtéž, 12. 2. 1938.

⁵⁷ Českobudějovické noviny, 1. 3. 1938.

⁵⁸ Jihočeské listy, 9. 2. 1938.

⁵⁹ Českobudějovické noviny, 3. 2. 1938.

⁶⁰ Jihočeské listy, 9. 2. 1938.

povinností vzít do kola ty opomenuté, jež zapýřeny čekají, až se někomu zráčí přijít..."⁶¹ I přes tyto mnohdy úsměvné výtky bylo ze všech koutů vidět, že plesová sezóna ještě zdaleka nekončí. Také mohutné návštěvy veřejnosti na těchto všemožných zábavách dávaly tušit, že se obyvatelé města snaží všemocně odreagovat od všedních zimních dnů plných politického „hašteření“ na republikové i evropské úrovni.

Zimní měsíce ale bohužel neubíraly na počtu nezaměstnaných v regionu. Oproti lednu se nezaměstnanost v českobudějovickém soudním okrese zvýšila o 496 lidí bez práce na rovných 2666 nezaměstnaných.⁶² Tento směr byl všeobecně dlouhodobým trendem, jelikož nebylo mnoho příležitostí k přivýdělku jako v letních měsících, kdy se nezaměstnaní uplatní při sezónních pracích např. v zemědělství či stavebnictví.

Také uveřejnění studie o vývoji populace v naší zemi, kterou publikoval dr. M. Weirich⁶³ v Jihočeských listech, mohlo vzbudit obavy z nedaleké budoucnosti. Uveřejněná studie o stárnutí populace je zřejmá i z dnešní doby, takže práce doktora Wericha byla více než nadčasová.

S blížícím se jarním počasím mnoho občanů města odkládalo zimní prostředky dopravy, jako např. lyže, a pomalu připravovalo svá jízdni kola na novou cyklistickou sezónu. Díky svému geografickému rozložení města byl tento dopravní prostředek u obyvatel velmi rozšířen a oblíben. Také proto se začalo objevovat mnoho stížností od cyklistů na chodce, jež například vstupují jedoucím cyklistům do dráhy. Zvláště velké množství těchto případů se odehrávalo na Linecké a Pražské ulici.⁶⁴ Také dalším

---

⁶¹ Českobudějovické noviny, 22. 2. 1938.

⁶² Tamtéž; Srov. Jihočech ze dne 14. 7. 1938.

⁶³ Podle jeho průzkumů ubude v roce 1960 oproti roku 1930 160.000 lidí (4,5%) v produktivních věku mezi lety 25 - 34; více: Jihočeské listy, 12. 2. 1938.

⁶⁴ Českobudějovické noviny, 1. 2. 1938.

problémem bylo, že se s přibývajícím počtem cyklistů a jejich bicyklů v ulicích vynořilo i mnoho pobudů a zlodějíčků, které žádné odstavené kolo nenechalo chladným. Proto českobudějovické policejní ředitelství žádalo občany, aby svá kola nenechávali bez dozoru a taktéž je pečlivě uzamykali. Dále upozorňovalo, že pro návštěvníky z venkova se ve městě nalézá mnoho úschoven, kde je možné za mírný poplatek dát kola do úschovy.⁶⁵ Přespolní se tak mohli již bez starostí vydat do víru dění města, aniž by se museli bát o své dvoukolé „miláčky“.

4.3 Březen

Českobudějovické „hektarové“ náměstí odráželo do značné míry charakter města. Odehrávaly se zde nejpodstatnější události, scházeli se zde lidé k posezení v četných kavárnách a k procházkám po promenádách. S odtávajícími zbytky sněhu se korza na náměstí pomalu začínala plnit po zimním období.

Podobně jako v letech minulých všechny čtyři strany náměstí ožívaly. V úseku hotelu Zvon a hotelu Slunce se povětšinou „promenádovaly“ mladší ročníky, naopak v úseku u radnice a budějovické záložny se podle nepsaného pravidla scházeli starší občané města. Jednalo se o tzv. „profesorské“ a „lidové“ korzo.⁶⁶

Pěkný článek o rušném pohybu na budějovickém náměstí, převážně na profesorském korzu, vystihují slova jednoho z pisatelů do Českobudějovických novin. *„Na širokých promenádních chodnicích náměstí procházejí se ve dvoj, troj až pětistupech penzisté v tomto složení: profesor*

---

⁶⁵ Jihočeské listy, 9. 2. 1938.

⁶⁶ V. LIŠKA, Česká tělovýchova a sport v Českých Budějovicích jako součást protektorátní každodennosti (1938 - 1945), diplomová práce PF JČU, České Budějovice 1996, s. 19 - 20.

tělocvik, soudní rada, lesní inženýr... Probírají kriticky v již ustáleném pořadí počasí, události města, potřeby k jeho zvelebení a hlavně politiku atd. Vždy, když se náhle zastaví a seskupí kolem jednoho „vedoucího“, který výklad zdůrazňuje energickým mávnutím obligátní hůlčičkou, někdy i viržínkou, jedná se o závažnou věc např. o titulární povýšení v penzi, nebo se rozebírá nějaká hitlerovská či mussoliniovská řeč...“⁶⁷

Článek je uzavřen konstatováním, že: „České Budějovice jsou jedním z nejoblíbenějších měst penzistů v republice, takové jihočeské Pensionipolis.“⁶⁸ Nad tím, zda-li se jednalo o pravdivé tvrzení, se lze při nejmenším spíše trochu ironicky pousmát. Pravdou však zůstává, že diskuse na různá, především politická témata a dění ve městě se opravdu odvíjela, jak na hlavním náměstí a v přilehlých ulicích, tak i v obchodech, školách a všude, kde se koncentrovalo větší množství lidí.

Mnoho polemik se vedlo nejen mezi občany, ale i například mezi místním tiskem⁶⁹ ohledně nových úprav v městských sadech. Celá causa byla vedena tak trošku s blížícími se květnovými obecními volbami v politickém duchu, neboť nezávislé českobudějovické noviny kritizovaly pro zaujatost při přestavbě městských sadů list sociálních demokratů Jihočech a naopak.⁷⁰

Za jedno ovšem byli občané města v uspořádání veřejné sbírky na postavení památníku bývalého prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Právě v březnu by tomu bylo 88 let, co se prezident Osvoboditel narodil. Na postavení pomníku byl ustanoven Spolek pro výstavbu pomníku T. G. Masaryka, který k 4. březnu mohl

---

⁶⁷ Českobudějovické noviny, 8. 3. 1938.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Jednalo se převážně o týdeník Jihočech, Českobudějovické noviny a Budweiser Zeitung.

⁷⁰ Českobudějovické noviny, 8. 3. 1938; Jihočech, 10. 3. 1938.

oznámit, že vybraná částka na památník prozatím činí 32.811,-Kč.⁷¹ Sběrka probíhala nad očekávání zdárně a ke konci měsíce března vykazovala již 200.000,-Kč. Taktéž bylo odbornou komisí, ve které byli zastoupeni historici umění, architekti i památkáři, určeno prozatímní místo pomníku na náměstí před muzeem.⁷²

Další vzrušené debaty a diskuse na sebe nenechaly dlouho čekat. 11. března německá pozemní armáda podporovaná letectvem překročila hranice, obsadila Rakousko a připojila jej k Třetí říši.⁷³ Anšlus Rakouska byl především v Německu a Rakousku u většiny obyvatelstva vítán s velkým ohlasem. Pro mnoho evropských zemí však znamenal velký šok, neboť si ještě před pár týdny málokdo dovedl představit, jak rychle a snadno je možné vymazat z mapy během jednoho dne celý suverénní stát.⁷⁴ Německé rozhlasové stanice citují nedávná slova Rudolfa Berana: „Rakousko je mrtvo a hákový kříž triumfuje na samých hranicích ČSR.“⁷⁵ V člancích budějovických listů se objevují dohady o osud české menšiny žijící v Linci, Vídni, Solnohradsku a jinde, neboť velké množství Jihočechů zamířilo do Rakouska převážně kvůli práci právě v minulých letech a měsících.⁷⁶ Také dopisy pocházející z pohraničí se nesly v ne příliš optimistickém duchu. Líčí, jak se přes noc najednou mnoho německých občanů např. v Gmündu stalo sympatizanty a voliči SdP, když ještě den předtím sympatizovalo s Ottou Habsburkem. Také zde údajně prošlo mnoho průvodů za zvuku kostelních zvonů a provolávání hesel „Heil Hitler“ a „Es kommt der Tag.“⁷⁷

---

⁷¹ Stráž lidu, 4. 3. 1938.

⁷² Jihočeské listy, 30. 3. 1938.

⁷³ Více např. Z. KÁRNÍK, c. d.; KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987; V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992; R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d. a další.

⁷⁴ Z. KÁRNÍK, c. d., s. 500 - 505.

⁷⁵ Jihočeské listy, 19. 3. 1938.

⁷⁶ Tamtéž a jinde.

⁷⁷ Českobudějovické noviny, 22. 3. 1938.

I díky těmto událostem svolala na 17. března Sudetendeutsche Heimatspartei v Českých Budějovicích mimořádnou schůzi do Německého domu. Schůze se díky nedávným událostem těšila hojně účasti posluchačů. Hlavní slovo měl předseda klubu poslanců strany Konráda Henleina Dr. Kunt, který neskrýval za bouřlivého skandování „Sieg Heil“ nadšení nad spojením obou sousedních států.⁷⁸

Tento politický vývoj u našich hraničních sousedů bezesporu vyvolal zvýšenou bdělost hlavně v naší zemi. Jedním z opatření byla tzv. cvičení CPO. V druhé polovině tohoto měsíce mělo proběhnout několik cvičných náletů, které měli otestovat připravenost obyvatelstva.⁷⁹ Nakonec došlo k přeletu jediného bombardovacího aeroplánu, který shodil na město kouřovou pumu.⁸⁰ Výsledek tohoto cvičení byl označen za dobrý, neboť jakmile se rozezvučela siréna na věži, současně se také rozezvučely tovární píšťaly, lidé v ulicích se zastavili a schovali se do průchodů a chodeb domů a bohužel mnoho lidí se také na náměstí schovalo pouze do podloubí, kde by v případě regulérního náletu nebylo dostatečně ochráněno. Rovněž se našlo dost občanů, kteří místo toho, aby se ukryli v domech a bytech, tak využili cvičení jako atrakce a vyhlíželi z oken nebo uzamkli vchodové dveře domů a tím znemožnili ukrytí ostatních spoluobčanů.⁸¹ Též mezi 20. - 26. březnem se podle pokynů CPO uskutečnilo tzv. zatemňovací cvičení.⁸² U této zkoušky se měla okna domů, restaurací atd. a taktéž neonové a světelné reklamy zakrýt tak, aby ve večerních hodinách a v noci nepronikaly žádné paprsky světla ven. Osvětlení automobilů bylo speciálně upraveno vyhláškou o zatemnění. Cvičení vzala většina obyvatel opravdově, ale opět se objevily výjimky, které zatemnění

---

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Jihočech, 10. 3. 1938.

⁸⁰ Českobudějovické noviny, 29. 3. 1938.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Viz příloha - vyhláška o zatemnění.

neprovedly vůbec nebo jen částečně, kdy zapomněly zatemnit např. okna do dvorků či okna světlíků.⁸³

Později byly v našem městě také upřesněny obvody CPO. I. obvodem CPO se stala městská radnice, II. byla průmyslová škola stavební v Resslerově ulici, III. byla stará reálka v ulici Dr. A. Zátky, IV. byla hudební škola, V. byla Husova kolonie a Pražská silnice, VI. byl obecní dům v Pětidomí, VII. škola ve Jeronýmově ulici, VIII. byla obchodní akademie v Doudlebského ulici, IX. škola v Hardtmundthově ulici a X. byl pivovar na Linecké ulici.⁸⁴

S končící zimou mělo napilno taktéž českobudějovické Sokolstvo. Cvičitelé mužů Sokolské župy Husovi se první březnovou nedělí sešli na shromáždění v Suchém Vrbném téměř za plné účasti. Při zahájení byla uctěna památka k výročí narození T. G. Masaryka a dále se projednávaly úkoly a závazky jednoty v nadcházejícím roce. Hodně se diskutovalo na téma blížícího se jubilejního X. všesokolského sletu. V odpoledních hodinách po sjezdu se účastníci věnovali nácviku sestav v prostných.⁸⁵ Dalším počinem jednoty bylo II. kolo divadelní soutěže ČOS k propagaci X. všesokolského sletu. Za Husovu župu soutěžila tělocvičná jednota Sokol Kamenný Újezd. Svoji hrou „Léto“ od Fráni Šrámka nadchla zúčastněné publikum a celý večer proběhl v přátelské a veselé atmosféře.⁸⁶

Avšak i březen se neobešel bez mnohých nehod, sebevražd či smrtelných zranění. Vcelku kuriózní situace, která naštěstí dopadla bez tragických následků, se odehrála 28. března u českobudějovického civilního soudu. Po vynesení rozsudku při manželském rozvodovém řízení se rozvádějící muž pokusil zastřelit svou ženu střelou

---

⁸³ Jihočech, 17. 3. 1938 a jinde.

⁸⁴ Jihočeské listy, 20. 4. 1938.

⁸⁵ Jihočeské listy, 9. 3. 1938.

⁸⁶ Stráž lidu, 25. 3. 1938.

z revolveru. Při výstřelu naštěstí minul a také druhý výstřel, jenž měl směřovat na státního zástupce, nezasáhl svůj cíl, neboť se náboj vzpříčil v hlavni. Díky duchapřítomnosti jednoho z advokátů byl muž odzbrojen. Advokát byl zraněn na oku a na ruce, přičemž střelec utekl ze soudní síně a skočil do řeky Malše. Poté, co byl muž vytažen a přiveden k vědomí, byl předán do nemocnice a následně do policejní cely.⁸⁷

Trochou vzpruhy k většímu optimismu bylo stále lepší se jarní počasí. S postupným odkládáním různých svrchníků se odhalovaly ženské křivky, což lahodilo především panským očím. Aby si však i dámy přišly na své, pořádaly se různé módní přehlídky. Např. ve známé Besedě se mohly těšit na předvedení anglických a francouzských kostýmů a také rozličných jarních a letních kolekcí včetně klobouků a doplňků. Všechny modely byly samozřejmě předvedeny na patřičně zaškolených modelkách, proto si na své přišli také jistě páni. Za lidové vstupné: 6,-Kč pro dospělé a 3,-Kč pro studenty, si módní přehlídku v zaplněném sále jistě vychutnali všichni zúčastnění.⁸⁸

4.4 Duben

Hladinu „poklidných aprílových vod“ rozčeřila zpráva z 5. dubna, ve které žádal poslanec Neuman urychlené vybudování četnické letky na českobudějovickém civilním letišti.⁸⁹ Důvodem se stala skutečnost, že se 4. dubna neznámé říšskoněmecké letadlo přeneslo nad Českými Budějovicemi, aniž by bylo donuceno přistát a prokázat svoji totožnost. Letadlo odletělo zpět za hranice republiky, aniž by reagovalo na pokyny k přistání

---

⁸⁷ Českobudějovické noviny, 29. 3. 1938.

⁸⁸ Republikán, 28. 3. 1938.

⁸⁹ Stráž lidu, 8. 4. 1938.

z planského letiště.⁹⁰ Bohužel se nejednalo ani o první ani poslední nelegální přelet československých hranic s dalším směřováním nad území Českých Budějovic a okolí.⁹¹

Poněkud jinou, příjemnější návštěvu přivítaly v sobotu 9. 4. České Budějovice prostřednictvím členů anglického klubu. Jednalo se o čínského vyslance dr. Lone-Lianga s chotí. Tato návštěva byla zajímavá bezesporu i z toho důvodu, že se po oficiálním přijetí promítal film, který se bezprostředně dotýkal čínsko-japonské války. Na něj navázala přednáška pro veřejnost v angličtině, jež byla tlumočena do češtiny.⁹²

Tentýž víkend se konaly volby v sousedním Německu,⁹³ což pochopitelně vyvolalo možné obavy československých občanů. Ovšem obavy se ukázaly jako liché. Do říše se vypravilo asi jen 250 jihočeských Němců. Část jich odjela zapůjčenými autokary a někteří vlakem. Mnoho z nich se na důkaz splnění volební povinnosti nezapomnělo pochlubit odznaky, ale vládního nařízení, jež umožňovalo vyvěsit německou vlajku z domů a oken říšskoněmeckých příslušníků (ovšem společně se státní vlajkou ČSR), nevyužil žádný z nich.⁹⁴

K 21. dubnu se vztahovalo 20. výročí první vzájemné československo-italské smlouvy, umožňující tehdejším našim legiím vstoupit v praktickou činnost. K této příležitosti vyšel v Jihočeských listech článek vyjadřující bezmeznou úctu a vděčnost Itálii. A taktéž prohlášení, kterým naše vláda oficiálně uznává obsazení Habeše italskými vojsky. Z prohlášení Dr. Chvalkovského

---

⁹⁰ Republikán, 7. 4. 1938.

⁹¹ Na žádost poslance dr. A. Neumana, přistálo 16. 4. na letišti v Plané u Českých Budějovic 1. letadlo četnické hlídky s poručíkem četnictva Josefem Kloboučником; Více také: Stráž lidu, 22. 4. 1938.

⁹² Jihočeské listy, 6. 4. 1938.

⁹³ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., kart. 49, účast rakouských a německých státních příslušníků, bydlicích v Č. Budějovicích na volbách v Německu - hlášení četnické stanice č. 2246/pres.

⁹⁴ Tamtéž, 13. 4. 1938.

citují: „Od utvoření Velkého Německa je Itálie více než kdykoliv jindy interesována na vývoji středoevropské situace a na spolupráci se všemi, kdo jsou spolu s ní ohroženi. I my můžeme v ní najít pro sebe významnou oporu...“⁹⁵ Bohužel realita ani ne za půl roku, bude zcela jiná.

Mnohem příjemnější novinka přišla z všeobecné veřejné nemocnice v Českých Budějovicích, na svém porodnickém oddělení přivítali 2000 rodičku.⁹⁶ Celá tato slavnostní událost byla ve znamení velkého počtu významných osobností. Kromě lékařů a spolku Ochrany matek a kojenců se jí zúčastnil i starosta města Dr. Neuman. Rodičce byla předána vkladní knížka od českobudějovické spořitelny s částkou 200,-Kč a pan primář věnoval narozenému dítěti československý dukát. Slavnost byla zakončena těmito slovy:

*„Zdatná nová generace jak počtem, tak i kvalitou je nejpevnější zárukou bezpečnosti vlasti v míru i ve válce.“*⁹⁷

Největší pozornost nejen v českobudějovickém regionu byla ovšem věnována blížícím se oslavám 1. máje. Tento svátek se měl uskutečnit podle městské rady za účasti všech politických stran pod jednotným názvem: Jihočeši pro demokratickou, ke všem spravedlivou republiku a její silnou armádu.⁹⁸

Ještě než došlo k oslavám svátku práce, proběhly všemožné menší oslavy, (ať už k 70. výročí založení Jirsíkova gymnázia v Českých Budějovicích) či u příležitosti otevření odbočky pražské školy vysokých studií pedagogických.⁹⁹

---

⁹⁵ Jihočeské listy, 23. 4. 1938.

⁹⁶ Porodnické oddělení bylo v nemocnici v provozu od 28. října 1934.

⁹⁷ Českobudějovické noviny, 5. 4. 1938.

⁹⁸ Jihočeské listy, 27. 4. 1938.

⁹⁹ Tamtéž, 27. 4. 1938.

Méně důvodů k oslavám měli českobudějovičtí, potažmo jihočeští novináři a čtenáři. Na stránkách nejčtenějších novin a časopisů¹⁰⁰ se začínalo objevovat nové znamení doby, jímž byla částečná cenzura. Byla vyvolána nelehkou situací v naší republice. Také z článků Südböhmische Volkszeitungu a Budweiser Zeitungu, i díky březnovému anšlusu Rakouska, čtenáři vycítili nápadné sympatie těchto novin k hnutí SdP a Německu vůbec. Na pořadu těchto listů bylo především zpravodajství a události týkající se dění v říši, než informace regionálního charakteru, které by čtenář očekával.¹⁰¹

Jaký byl tento aprílový měsíc po sportovní a kulturní stránce? Jaká byla návštěvnost na divadelních a filmových představeních a sportovních kláních?

Začátkem měsíce byla rozehrána většina regionálních fotbalových soutěží po zimní přestávce. V pátém kole divize českého venkova porazilo S.K. České Budějovice klub z Bíliny 4:0, čímž se přiblížilo na jeden bod vedoucímu celku S.K. Kopisty, které podlehly Plzni 2:1. Do ochozů hlediště na hřišti u plynárny se na českobudějovické fotbalisty přišlo podívat pouze na 400 diváků, což bylo přičítáno chladnému „aprílovému počasí.“¹⁰² Své zastoupení ve fotbale měli i studenti českobudějovických středních škol, kteří se mezi sebou utkali v předposledním kole svého turnaje.¹⁰³ Již po tomto kole bylo zřejmé, že vítězem turnaje se stane družstvo českobudějovické Průmyslové školy stavební před Reálným gymnáziem.

---

¹⁰⁰ Jednalo se o Budweiser Zeitung, Republikána, Stráž lidu a Jihočecha.

¹⁰¹ Českobudějovické noviny, 5. 4. 1938.

¹⁰² Jihočeské listy, 13. 4. 1938.

¹⁰³ Turnaj byl pořádán sdružením českobudějovického studentstva. Účastnilo se ho 7 družstev: Průmyslové školy stavební, Reálného gymnázia, Obchodní akademie, Jirsíkova gymnázia, Učitelského ústavu, Průmyslové školy strojní a Německého reálného gymnázia.

V plném proudu bylo také nacvičování cvičebních sestav všech sokolských jednot, které se pilně připravovaly na blížící se jubilejní X. Všesokolský slet v Praze.¹⁰⁴ Taktéž s přibývajícím slunečným počasím byly pořádány různé pochody do přírody, jak branného charakteru, tak i pochody vycházkové, které pořádal KČT či další spolky a organizace.¹⁰⁵

Převážně v duchu veseloher se nesla představení v českobudějovických kinosálech. Legionářský biograf nabízel českou veselohru s názvem Panenka. V hlavní roli mohli diváci vidět jednu z nejpopulárnějších českých hereček Věru Ferbasovou. Neméně zajímavé obsazení skýtala další z veseloher s názvem Děti na zakázku, kterou uvádělo kino Hvězda.¹⁰⁶ Pro příznivce zahraničních filmů byl promítán film Konec dobrodruha s Johnem Waynem.¹⁰⁷ Také další zahraniční výpravný velkofilm o pestrém a romantickém životě známého piráta Jeana Lafitta s názvem Bukanýr sliboval zajímavou podívanou.¹⁰⁸

Nevšední postřeh ohledně německého divadla přinášejí Jihočeské listy. V nich se praví, že německé sezóna divadla, která začala 2. dubna,¹⁰⁹ se ocitla v jakémsi patosu. Neboť příznivci z řad židovského obyvatelstva nechtějí divadlo navštěvovat, jelikož jsou mezi herci henleinovci a členové SdP. Naopak Němci zase z důvodu, že v divadle hrají židé.¹¹⁰ Tato kuriózní situace ukazuje,

---

¹⁰⁴ Např. v Sokole České Budějovice II se konala schůze 23. 4. 1938 v Národním domě za účasti 100 členů kromě dorostenců. Byl projednáván další postup při nácvičování na slet a také byla přítomným předvedena část z prostných sletových cvičení.

¹⁰⁵ Stráž lidu, 29. 4. 1938.

¹⁰⁶ V této komedii vystoupila řada výborných českých herců v čele s L. Peškem, Th. Pištěkem, J. Plachtou a dalšími. Zajímavostí bylo, že jako jakýsi dodatek k hlavnímu filmu, byl promítán krátký film o brannosti.

¹⁰⁷ Stráž lidu, 1. 4. 1938.

¹⁰⁸ Tamtéž, 29. 4. 1938.

¹⁰⁹ Jihočeské národní divadlo hrálo vždy v Č. Budějovicích od začátku září do konce března. Letní sezónu dokončilo JND roku 1938 na scéně v Mostě.

¹¹⁰ Jihočeské listy, 6. 4. 1938.

jak se složitá politická situace začala dotýkat i kulturního života, který se do nedávné minulosti těšil oproti ostatním sférám určité korektnosti a respektu jak ze strany německé tak neněmecké.

Možným aprílovým vtipálkem v negativním slova smyslu se mohl zdát pro některé budějovické občany hodinář ze Čtyř Dvorů, který hodinky a jiné předměty od svých zákazníkům vzal do opravy, ale majitelům je už nevydal. Na uveřejněnou výzvu v novinách se přihlásilo na 56 občanů, jejichž majetek hodinář buď zastavil v zastavárnách po městě, nebo je jinak „zašantročil.“¹¹¹

Podobný aprílový „žertěř“ se vyskytl v poněkud jiném oboru a to kupodivu v medicíně. Devatenáctiletý obchodní příručí měl velkou touhu stát se lékařem. Koncem března se dostal do českobudějovické nemocnice, obstaral si bílý plášť a tím oklamal zaměstnance nemocnice, kteří jej považovali za lékaře. „Falešný doktor“ se tak účastnil prohlídek pacientů a dokonce si zval do nemocnice na prohlídky ženy. Když byl v Českých Budějovicích odhalen a vyhozen z nemocnice, přesunul se do Jindřichova Hradce, kde ve své podvodné praxi lékaře pokračoval na základě zfalšovaných dokumentů. Dokonce mu bylo jedním z lékařů svěřeno vyplňování chorobopisů dvou nemocných pacientů. Ve své činnosti pokračoval do té doby, než byl odhalen jedním z lékařů, který si o jeho předchozím počínání v českobudějovické nemocnici přečetl ve Večerním slově. Byl podroben konfrontaci s primářem oddělení. Jelikož nebyl schopen odpovědět různé odborné otázky z medicíny, byl odhalen. Při výslechu uvedl, že chtěl mít potvrzenou praxi z nemocnice, aby se později mohl stát asistentem. Konci kurióznímu řádění „falešného doktora“ učinila až soudní vazba v Jindřichově Hradci.¹¹²

---

¹¹¹ Tamtéž, 13. 4. 1938.

¹¹² Jihočeské listy, 13. 4. 1938.

Měsíc duben na Českobudějovicku byl opravdu v určitých směrech aprílový a v jistých směrech byl pro občany konečně opravdickým jarem roku 1938, i když některé události ve státě tomu nenasvědčovaly.

4.5 Květen

Jak jsem již naznačil v předchozí podkapitole, poslední dubnové dny se nesly v duchu příprav na oslavy 1. máje. Ten se měl stát svátečním dnem a zároveň i manifestací jednoty a odhodlaní všech občanů ČSR.

Ovšem samotné přípravy byly v samotném počátku lehce pozastaveny, neboť československá vláda v posledních březnových dnech vydala zákaz všech veřejných shromáždění, schůzí, politických projevů a manifestací s úmyslem protáhnout tento zákaz i přes svátek na 1. května. Zákazem mělo být znemožněno henleinovcům využít shromažďovací volnosti k demonstracím proti Československé republice a její demokracii.¹¹³

Po mohutné, vlně protestů, (jak od politických stran, tak i měst a obcí) se zákonodárci včas dohodli a tento dočasný zákaz ministerstvo vnitra zrušilo.¹¹⁴

V předchozích letech byl povětšinou tento státní svátek oslavován různými stranami odděleně. Ovšem vážná politická situace naší země protentokrát všechny politické strany sjednotila v jednu akci pod různými hesly. Např. podle týdeníku Československé strany sociálně demokratické Jihočech pod heslem: "Za jednotu národa, bezpečnost republiky a mír."¹¹⁵ Podle českobudějovických nezávislých novin: "Jihočeši pro

---

¹¹³ Zajímavostí je, že tento zákaz sama vláda porušila tím, že povolila karlovarský sjezd SdP v Karlových Varech dne 24. 4. 1938, který se bezesporu stal protičeskoslovenskou demonstrací.

¹¹⁴ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 75.

¹¹⁵ Jihočech, 5. 5. 1938.

demokratickou, ke všem spravedlivou republiku a její silnou armádu."¹¹⁶

Již 1. května ráno vše mohlo naplno propuknout. Oficiální shromáždění proběhlo na hlavním Masarykově náměstí okolo půl jedenácté. Ovšem již od 8 hodin se uskutečnilo několik venkovských dílčích průvodů s hudbou např. v Suchém Vrbném, Čtyřech Dvorech a na Včelné se průvodu účastnili převážně členové DTJ.¹¹⁷

Zahájení svátku práce strany Národního sjednocení se naopak konalo v sále u Hromádků, kde okolo půl desáté naplněný sál bouřlivě aplaudoval úvodnímu projevu zemského poslance R. Strnada. Poté se příslušníci této strany nijak stranicky neoznačení a neokrojováni odebrali na Masarykovo náměstí.¹¹⁸

Za zvuků slavnostních fanfár vojenské hudby a úvodního slova starosty města dr. Aloise Neumana mohl konečně začít očekávaný „tábor lidu.“ Postupně asi k 15 tisícovému¹¹⁹ shromáždění občanů i za účasti různých krajevých spolků a korporací promluvili v čele se starostou i okresní hejtman dr. Jaroslav Šilhan a velitel 5. divize brigádní generál Bedřich Neumann, který „vyslovil jedinečný hold naší armádě.“¹²⁰ Českobudějovické shromáždění bylo ukončeno za tónů státní hymny a provoláním sborového „zdar“ jak republice, tak i prezidentu Dr. Edvardu Benešovi.¹²¹

---

¹¹⁶ Českobudějovické noviny, 3. 5. 1938.

¹¹⁷ Jihočech, 5. 5. 1938.

¹¹⁸ Republikán, 2. 5. 1938.

¹¹⁹ Viz fotografie v příloze.

¹²⁰ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., kart. 48, pres. 1743/38; Více viz květnová periodika Jihočech, Jihočeské listy, Českobudějovické noviny, Republikán, Stráž Lidu, Jihočeská jednota a další; Dále např. M. PECHA - V. VONDRA, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939 - 1945*, České Budějovice 2004, s. 13-14.

¹²¹ Jihočeské listy, 4. 5. 1938.

Tato shromáždění probíhala po celém území republiky. V Praze se sešlo, okolo 120 tisíc lidí,¹²² v Trhových Svinech se asi 2,5 tisícový průvod uchýlil na místní náměstí, kde si vyslechl projev starosty L. Stráského.¹²³

Všechny „tábory lidu“ se obešly v českobudějovickém okrese podle organizátorů bez větších problémů. Těsně předtím, než se lidé shromáždili k manifestaci na budějovickém náměstí, bohužel došlo k jedné tragické události na českobudějovickém letišti. Sportovní jednoplošník Jihočeského Aeroklubu se při návratu na letiště dostal do vývrtky a spadl okolo 9.50 h na obecní pole u Homol, kde se převrátil a rozbil. V troskách letounu se ocitl pilot Oto Teller a jeho pozorovatel Jan Shrabal, který utrpěl středně těžká zranění. Oto Teller při převozu do nemocnice svým zraněním podlehl.¹²⁴

Další letecká nehoda se stala 12. května. Při startu se jedno ze cvičících vojenských letadel převrátilo.¹²⁵ Při této nehodě byl těžce zraněn desátník 6. pluku a lehce podporučík od téhož pluku. Tato zpráva byla uveřejněna 2 dny po havárii, ačkoliv státní zastupitelství v Českých Budějovicích jasně vydalo zákaz vydávat zprávy o neštěstích v armádě, zvláště leteckých, do tisku. Noviny se měly podle úředních nařízení omezit pouze na úřední zprávu.¹²⁶

Bezesporu daleko pozitivnější zprávou bylo, že se městská rada Českých Budějovic odhodlala podpořit naši armádu a vzhledem k novému letišti v Č. Budějovicích se rozhodla zorganizovat sbírku. Její výnos by se použil na

---

¹²² R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 75-76.

V Bratislavě se sešlo asi 20 tisíc lidí, v Brně 50 tisíc a v Kladně a Ostravě asi 35 tisíc.

¹²³ Jihočeské listy, 4. 5. 1938.

¹²⁴ K neštěstí více např. Republikán, 2. 5. 1938; Jihočeské listy, 5. 2. 1938 a jinde.

¹²⁵ Jihočeské listy, 14. 5. 1938.

¹²⁶ SOA Třeboň, fond SZ v Č. Budějovicích, kart. 27, inv. č. 302, sign. č. 40.461/38.17.

nákup letadla pro vojenskou letku. Toto rozhodnutí bylo v souladu se zákonem. Sbírka měla přispět k posílení prestiže a důvěry armády před plánovanou oslavou dvacetiletého trvání státu. Tato sbírka je známa pod heslem "Jižní Čechy armádě."¹²⁷ Sbírka, která byla povolena policejním ředitelstvím v Českých Budějovicích, byla první akcí tohoto druhu pořádanou v ČSR. Později se rozšířila po celé republice. Kromě občanů na sbírku přispělo mnoho výrobních podniků, organizací a českobudějovických spolků.¹²⁸ Díky výnosu ministerstva financí byla sbírka osvobozena od daní a zapojena do tzv. sbírky celostátní.¹²⁹

Zvýšený počet různých provokací a incidentů v československém pohraničí řešila vláda posílením jednotek SOS, FS a četnictva, na což strana SdP reagovala tím, že přerušila vyjednávání s československou vládou.¹³⁰ Zvýšená koncentrace bojových jednotek německého Wehrmachtu a dalších polovojenských a záškodnických jednotek, jejichž pohyb byl zaznamenán čs. zpravodajskou službou,¹³¹ měla vyvolat ozbrojená povstání v pohraničních oblastech. Jednalo se mezi jinými o jednotky Freiwilliger Schutzdienst. Tato jednotka, která byla oficiálně povolena výnosem ze 14. května 1938 čs. ministerstvem vnitra, měla za úkol především monitorovat četnické stanice, vojenské objekty a kasárna a také provádět sabotážní a špionážní akce různého druhu na

---

¹²⁷ Viz fotografie v příloze.

¹²⁸ M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 14-15.

¹²⁹ Česká spořitelna v Č. Budějovicích přispěla např. 180.000,- Kč, Český akciový pivovar 80 000,-Kč atd. Od května již mohl starosta objednávat jednotlivá letadla s vědomím ministerstva obrany u vojenské továrny na letadla firmy Letov v Letňanech v Praze.

¹³⁰ KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987, s. 483.

¹³¹ K čs. vojenské zpravodajské činnosti více: J. KOKOŠKA, *Československé vojenské zpravodajství v roce 1938*, in: Sborník vojenské akademie v Brně, Brno 1999, s. 97 - 104.

území ČSR, ke kterým byla vycvičena a připravena na území Třetí říše.¹³²

Reakce na všechny tyto skutečnosti na sebe nenechaly dlouho čekat. Na večerní schůzi vlády z 20. května 1938 se rozhodlo o povolání jednoho odvodního ročníku podle § 22 branného zákona a taktéž pěti ročníků vojenských specialistů a 15 000 mužů SOS. Z vojenského hlediska se jednalo o tzv. částečnou mobilizaci.¹³³

Nástup povolaného ročníku proběhl naprosto hladce, čímž byl dán jasně důkaz o vnitřním odhodlání čelit útokům agresora.

V souvislosti se stupňovanou protiněmeckou aktivitou na všech „frontách“ se v Českých Budějovicích odehrálo několik provokací a incidentů. K jednomu z nich došlo např. před domem krajského vedoucího SdP, továrníka Hanse Westena, kde se české obyvatelstvo pokusilo demonstrovat proti nacistům. Podle tisku vzduchem proletělo i něco málo kamení ve směru k továrníkovu domu.¹³⁴

Ke konci měsíce však již zase zavládl na území Budějovicka relativní klid. Nákupní horečky, fronty u bankovních přepážek, které probíhaly v týdnu, kdy byla vyhlášena částečná mobilizace a taktéž volby do obecních zastupitelstev,¹³⁵ pomalu polevily.¹³⁶

Od poloviny května díky pěknému počasí mohli nejen „budějčáci“ již 3. rok osvěžit svá těla na lidovém koupališti u břehů rybníka Bezdrev. Provozovatel restauračního zařízení p. J. Černík pro návštěvníky připravil kromě zábavného programu pro děti i dospělé

---

¹³² J. KOUTEK, *Nacistická pátá kolona v ČSR*, Praha 1962, s. 107.

¹³³ Viz příloha. Celkem celý vojenský kontingent čítal cca 190 000 mužů ve zbrani. Více také např. Z. KÁRNÍK, c. d., s. 523 - 530; KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987, s. 486; V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992, s. 21 - 24 a další.

¹³⁴ Jihočeské listy, 21. 5. 1938.

¹³⁵ Volby byly ve většině obcí vypsaný ve třech termínech, a to 22. a 29. května a 12. června 1938; Více také: Z. KÁRNÍK, c. d., s. 524.

¹³⁶ Jihočeské listy, 28. 5. 1938.

„taktéž dobrého protivínského piva a chutné pokrmy.“ Celodenní vstupné činilo pro děti 0,50 haléřů a dospělé 1,- Kč. Bylo možné využít kabinek s namontovanými zrcadly, což je i z dnešního hlediska celkem zajímavé skutečnost.¹³⁷

Mezi další rybníky, které lákaly hlavně v letních měsících, patřily Nemanický rybník, rybník na Babě, a zatopené lomy za Rudolfovem.¹³⁸

Moderní venkovní sokolská plovárna byla znovuotevřena až o rok později v roce 1939,¹³⁹ takže není divu, že kromě rybníků bylo rušno i na obou březích Vltavy a Malše.

Jasně počasí nahrávalo milovníkům astronomie. Štefánikova lidová hvězdárna poskytovala návštěvníkům od poloviny května možnost pozorování různých astronomických úkazů, západem Slunce a skvrnami na Slunci počínaje a pozorováním noční oblohy konče. Podle meteorologů a astronomů Slunce v polovině měsíce května zapadalo v 19.28h. Po západu Slunce si mohli již na své přijít i milovníci planetek a rojících se meteoritů, které bylo možné pozorovat právě v těchto bezoblačných májových nocích.¹⁴⁰

Také fanoušci dobré muziky se měli nač těšit, neboť bylo možné si každé druhé úterý v měsíci přijít v podvečerních hodinách poslechnout koncerty lidové vojenské hudby do sadů na Palackého náměstí. Tato možnost trvala až do měsíce srpna.¹⁴¹ Rovněž Jihočeské divadlo nabízelo kulturně smýšlejícím divákům opravdový operní prožitek v podobě opery Rusalka,¹⁴² Prodaná nevěsta

---

¹³⁷ Stráž lidu, 13. 5. 1938; Jihočech 5. 5. 1938.

¹³⁸ Dnes se nazývá, jeden z těchto rybníků Mrhal a nachází se na místě bývalých dolů, v nichž se těžilo stříbro. Díky tomu je rybník poměrně hluboký a čistý a patří i dnes k vyhledávaným cílům nejen budějovických obyvatel ale i místních rybářů.

¹³⁹ Českobudějovické listy, 29. 4. 1939.

¹⁴⁰ Stráž lidu, 27. 5. 1938.

¹⁴¹ Republikán, 16. 5. 1938.

¹⁴² Opera Rusalka se konala jako zahajovací slavnostní představení k 20. výročí květnových slavností Národního divadla v Praze z roku

a francouzské komické opery Kdybych byl králem.¹⁴³

Také mnohé pěvecké spolky např. Hlahol, Novák a Suk pořádaly se začínajícím slunečným počasím mnoho svých vystoupení pro veřejnost pod širým nebem na různých místech ve městě.¹⁴⁴

Ovšem hlavně u dětí se nejvíce očekával příjezd cirkusu Sarasani.¹⁴⁵ V minulých letech se cirkusové manéže rozkládaly na prostranství u českobudějovické plynárny. Díky tomu, že se na tomto místě vybuďovalo nákladné sportovní hřiště, bylo úřady rozhodnuto o přesunu atrakcí do prostoru Jiráskova nábřeží.¹⁴⁶

Jaké další problémy tížily českobudějovické občany před nadcházejícími letními měsíci? Podle českobudějovických novin to byl především nedostatek veřejných záchodků. Tím, že se jich ve městě tolik nedostávalo, byly převážně ženy nuceny hledat místo pro svoji potřebu v přilehlých hotelích, restauracích, obchodech a někdy i školách. Podle tisku byl hlavní příčinou nedostatku veřejných toalet především žalostný stav městské kanalizace. Jeden z nápadů na zlepšení navrhoval dokonce vybudovat podzemní záchodky na náměstí pod Samsonovo kašnou, jež by plnila funkci jakéhosi splachovadla.¹⁴⁷

Taktéž povrch ústředního budějovického náměstí se měl konečně dočkat vydláždění. Jen na hlavní autobusové nádraží, které podle mínění obyvatel by bylo velkým

---

1918. Tento slavnostní cyklus pokračoval výše uvedenými operami. Dirigentem všem představení byl šéf Opery Studio Otakar Kozel.

¹⁴³ Jihočech, 19. 5. 1938.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Českobudějovické noviny, 24. 5. 1938.

¹⁴⁶ V minulosti, si většina majitelů pronajatých pozemků stěžovala na rozrušování a poškozování půdy od železných tyčí cirkusového stanu, jež se zabodávaly do země, a jeden z hospodářů přišel kuriózně tímto o krávu, která si jeden z hřebů zarazila do nohy.

¹⁴⁷ Českobudějovické noviny, 24. 5. 1938.

přínosem pro město, si museli občané ještě nějaký čas počkat.¹⁴⁸

Nového vydláždění se mezitím dočkala frekventovaná Krajinská ulice.¹⁴⁹ Také několika městským ulicím se dostalo nového asfaltového povrchu namísto původního prašného např. ul. Gerstnerova, Skuherského, Otakarova atd.¹⁵⁰ Aby se pomohlo zamezit vytváření hluku u jedoucích povozů, bylo městkou radou navrženo opatřit povozy tažené koňmi gumovými pneumatikami. Tím se mělo navíc předejít i nadměrnému opotřebování těchto komunikací.¹⁵¹

S rozvojem automobilismu a tím i zvýšením koncentrace dopravních prostředků v ulicích města docházelo k rozličným karambolům a nehodám. Mluvit o štěstí při jedné z nich mohl jistý cyklista, který byl na Pražské ulici předjížděný motocyklistou. Ten byl při předjíždění oslepen vzednutým prachem, čímž došlo ke srážce a následné havárii. Cyklista utrpěl pouze odřeniny a pohmožděniny.¹⁵²

Taktéž při předjíždění povozu na Linecké silnici ve směru na Rožnov došlo ke karambolu mezi motocyklistou, koňským povozem a protijedoucím cyklistou. Při nehodě byl lehce zraněn motocyklista se spolujezdcem a cyklista. Utrpěli odřeniny, a jeden tržnou ránu na spánku a také zlomeninu klíční kosti. Při nehodě bylo poškozeno jízdní kolo a motocykl účastníků¹⁵³ Tyto nehody se obešly naštěstí bez ztrát na životech, ovšem ne každý měl zrovna to štěstí...

---

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Náklady na vydláždění ulice se pohybovaly okolo 232 000,-Kč.

185 000,- Kč zaplatila státní správa, zbytek částky putoval z obecního rozpočtu.

¹⁵⁰ Jihočeské listy, 28. 5. 1938.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Jihočeské listy, 18. 5. 1938.

¹⁵³ Tamtéž.

K jedné z tragických událostí patřila ta na železničním úseku mezi Prahou a Českými Budějovicemi. Na kolejišti poblíž Kněžských Dvorů bylo místními občany nalezeno na kolejích torzo těla. Při bližším pátrání se zjistilo, že se jedná o tělo pětadvacetiletého rolníka z Mokrého, který měl problémy ze sháněním píce pro dobytek. Vydal se k nějakému rolníkovi, který by mu ji prodal. Protože ale nikde nepochodil, rozhodl se tragicky skončit svůj život. Zůstala po něm manželka s dvouletým dítětem...¹⁵⁴

I přes všechny tyto nešťastné příběhy se závěr měsíce nesl ve znamení veselejších událostí. K jedné z nich patřila oslava 54. narozenin prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše dne 28. 5. 1938. Při této příležitosti byly v oknech budějovických domů vyvěšeny státní vlajky¹⁵⁵ a v mnoha školách byl žákům a studentům školním rozhlasem pouštěn program k tomuto slavnostnímu dni.¹⁵⁶

4.6 Červen

Mnohý soudobý regionální tisk přinášel směsici nejrůznějších politických zpráv a reportáží z domova i ze zahraničí i na počátku červnových dní. Čtenáři byli převážně informováni o politickém vývoji v naší republice. Mnohé deníky a týdeníky neskrývaly většinou obavy z rostoucí agresivity henleinovské opozice po květnových a červnových obecních volbách.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Květnový Jihočech, Českobudějovické noviny, Republikán, Jihočeské listy a jinde.

¹⁵⁶ SOKA České Budějovice, 35. výroční zpráva Čsl. dívčího reformovaného reálného gymnázia Jany Zátkové v Českých Budějovicích, České Budějovice 1938, s. 11.

¹⁵⁷ Viz např. Stráž lidu, 3. 6. 1938; Republikán 9. 6. 1938 a jinde. Srov. uveřejněná jména členů SdP např. v červencových číslech Českobudějovických novin.

Kromě již zmiňovaného továrníka Hanse Westena patřili mezi čelné představitele SdP a nacistické funkcionáře ve městě a na Českobudějovicku Friedrich David, původně schwarzenberský úředník, ve 30. letech ředitel tiskárny Moldavia a od roku 1937 městský zastupitel za Henleinovu stranu a člen městské rady, Adolf Doppelmayer úředník Měšťanského pivovaru, MUDr. Heinrich Wicpalek, štábní lékař Henleinovských ordnerů.¹⁵⁸ Mezi zakládající členy SdP v Českých Budějovicích patřili ovšem kromě H. Westena, prokurista Ed. Gruptmann, profesor Karel Palme, technický úředník Ed. Hosák, elektrotechnik Adolf Eckert, Rudolf Endler, truhlář Jan Schafler, Albertina Grumptomannová a mnozí další.¹⁵⁹

Politická a protirepubliková činnost SdP byla evidentní nejen na Českobudějovicku, ale hlavně např. na Kaplicku a Českokrumlovsku. Henleinova strana začala zařizovat přechody mladých Němců z Čech do Rakouska. Tyto přechody byly organizovány jako systematický nábor členů SdP „na práci“ do Rakouska. Ve skutečnosti se zde připravovali na záškodnickou činnost proti Československé republice. Jen v červnu odešlo do Rakouska z českobudějovického okresu na 45 členů SdP.¹⁶⁰ Z nařízení vedení SdP byly vedeny seznamy členů strany dočasně působících v zahraničí a do jejich členských legitimací¹⁶¹ jim byly vleповány zvláštní kontrolní známky.¹⁶² Zatím byla ovšem situace víceméně až na drobné výjimky pod kontrolou jak četnictva a vojska, tak i zdejších úřadů.

---

¹⁵⁸ J. CHVOJKA, c. d., s. 184; M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 9 - 10; R. SAK, c. d., s. 178 a jinde.

¹⁵⁹ Jihočeské Večerní Slovo, 21. 9. 1938.

¹⁶⁰ M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 13.

¹⁶¹ Členská legitimace příslušníka českobudějovické pobočky SdP viz příloha.

¹⁶² M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 13.

Mezi 14. a 17. červnem 1938¹⁶³ byli propuštěni příslušníci zálohy, povolání k částečné mobilizaci v československém pohraničí.¹⁶⁴ Zprávy se podle SZ měly v tisku objevit až po 18. 6. 1938. Do Českých Budějovic, kde bylo zemské vojenské velitelství sboru č. I, divize č. 5,¹⁶⁵ se vojáci vraceli z pohraničního pásma už 14. 6. Byli nadšeně přivítáni obyvatelstvem a zástupci města.¹⁶⁶ Podle zpráv zaznamenaných v novinách ze dne 15. 6., jsou tyto informace vzhledem k uvalenému informačnímu embargu na veškeré zprávy o návratu vojska nepochybně zajímavé a je s podivem, že v tomto případě cenzor zprávu nechal otisknout.¹⁶⁷

Nadále ovšem platil zpřísněný režim pro chování občanů nejen Českých Budějovic, který souvisel i s návratem vojska z pohraničí a také jistě s částečnou mobilizací. Policejní ředitelství vydalo 1. června vyhlášku,¹⁶⁸ ve které žádá obyvatelstvo v celé republice, aby se nepřibližovalo k vojenským strážím a hlídkám a také vojenským zařízením. V případě setkání s vojenskou stráží či obranným zařízením jsou občané povinni uposlechnout rozkazů této stráže.¹⁶⁹

Taktéž se od půlky června zvýšila prodejnost plynových masek, které se v Č. Budějovicích¹⁷⁰ prodávaly na hlavním Masarykově náměstí. Tento zvýšený prodej

---

¹⁶³ V Českobudějovických novinách ze dne 14. 6. 1938 je uváděno, že návrat vojska spojený s vojenskou přehlídkou se uskuteční před okresním úřadem ve 3 hod. odpoledne na Linecké třídě za účasti Brig. Gen. Neumanna, občané města jsou tímto žádáni k výzdobě domů státními vlajkami.

¹⁶⁴ SOA Třeboň, fond SZ v Č. B., kart. 27, inv. č. 302, zadržení zpráv o návratu jednotek.

¹⁶⁵ KOLEKTIV, *Vojenské dějiny*, Praha 1987, s. 492.

¹⁶⁶ Viz fotografie v příloze.

¹⁶⁷ Jihočeské listy, 15. 6. 1938.

¹⁶⁸ Výstraha ze dne 1. června 1938, čj. 2382/pres.

¹⁶⁹ Více např. Republikán, 9. 6. 1938; Jihočeské listy, 4. 6. 1938.

¹⁷⁰ V Českých Budějovicích se prodejem plynových masek zabýval ing. Bernard a M. Hejzman, který měl provozovnu přímo v budově budějovické radnice. Později M. Hejzman přestěhoval provozovnu do Radnické ulice a paláce Fénix. Více: Českobudějovické noviny, 19. 7. 1938.

podpořila další z vyhlášek policejního ředitelství o povinném opatřování plynových masek, kterou měli po uveřejnění umístit všichni majitelé a správci na dveřích domů.¹⁷¹ Ve vyhlášce se mimo jiné sděluje, že 1. masku např. do rodiny jsou lidé povinni si opatřit do 30. června 1938. Každou další, např. pro děti, manželku atd., musí opatřit do dvou měsíců od nabytí poslední, tak než budou opatřeny masky pro všechny členy rodiny. Neuposlechnutím této vyhlášky se mohl ocitnout viník až na 6 měsíců ve vězení, či musel zaplatit pokutu až do výše 100.000,-Kč.¹⁷² Pro správné zacházení s maskou a udržování její plné funkčnosti vycházely v novinách ve speciálních rubrikách samostatné články, které poskytovaly čtenářům v celku podrobné informace týkající se této aktuální problematiky.¹⁷³

Další významná událost se uskutečnila taktéž v polovině měsíce června na den poté, co pochodovali vracející se vojáci z částečné mobilizace. Došlo k další „návštěvě“ z příhraničí. Tentokrát se však jednalo o mládežnické a dětské vyslance z našich pohraničních oblastí.¹⁷⁴ Nejprve se průvod asi 3.200 žáků a žákyň vydal přes hlavní náměstí, kde byl mohutně pozdraven občany města, a poté se vydal na Sokolský stadion, kde si početný dav školáků vyslechl proslovy starosty města Neumana, školního inspektora J. Karla a dalších významných představitelů a zástupců školství, města i armády. Na závěr setkání nad stadionem zakroužilo vojenské letadlo a jedním z žáků základní školy v Rožnově byl přečten tento slib: *„Mládež shromážděná zde na soutoku Vltavy a Malše, vděčna mrtvým i živým, jež před*

---

¹⁷¹ Českobudějovické noviny, 14. 6. 1938.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Viz příloha - manuál zacházení s plynovou maskou.

¹⁷⁴ Jednalo se o žactvo z oblastí Kaplicka, Českého Krumlova, Nových Hradů, Stropnice, Vyššího Brodu, Dolního Dvořiště a dalších menších obcí.

naším zrozením vytvořili čs. stát, chce rozmnožovat své tělesné i duševní síly, aby jednou byla schopna převzít práva a povinnosti svobodných občanů..."¹⁷⁵ Tento branný sjezd pohraniční mládeže se ukázal jako povedený a k jeho zdárnému průběhu přispěla i ochota mnoha budějovických obchodníků, pekařů, uzenářů, mlékařů a dalších, kteří darovali na 117kg uzenin, 775 l mléka, 2000ks pečiva, což v odpoledních hodinách jistě děti s radostí přivítaly.¹⁷⁶

Tento měsíc by se mohl nazývat měsícem sjezdů a setkání, neboť ve stejný čas se naopak mládež z celé republiky¹⁷⁷ sjížděla ve dnech 11. - 14. června do Prahy, kde probíhaly Středoškolské hry jako předehra všesokolského sletu.¹⁷⁸

Hned po středoškolácích přišla na řadu sokolská mládež - žactvo. To se začalo sjíždět do hlavního města již 17. června a o dva dny později prošel průvod mladých Sokolů městem a vystoupil asi v počtu 35.000 dětí na Strahově. Od 24. - 26. června je vystřídal sokolský dorost, což měla být předzvěst již velmi očekávaného X. všesokolského sletu seniorů, k němuž s velkým očekáváním vzhlížela valná část národa.¹⁷⁹

Taktéž československá strana sociálně demokratická, pořádala svůj sjezd na území Prahy k 60. výročí založení strany, při němž městem podle stranického listu pochodovalo o prvním červnovém víkendu na 150.000 členů strany a na 100.000 občanů tomuto průvodu přihlíželo. Mezi pochodujícími bylo i mnoho občanů Českobudějovicka, kterým byl při této příležitosti vypraven z Českých Budějovic speciální vlak.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ Českobudějovické noviny, 21. 6. 1938 a jinde.

¹⁷⁶ Tamtéž, 28. 6. 1938.

¹⁷⁷ Celkově se v Praze na Středoškolských hrách představilo asi 50.000 chlapců a děvčat.

¹⁷⁸ R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 117.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 121 a jinde.

¹⁸⁰ Jihočech, 9. 6. 1938 a dále např. Jihočeské listy, Republikán, a další.

Patrně nejen pěkné letní počasí ke konci měsíce zaneslo nad území našeho města dne 27. června okolo 14 hodiny německé letadlo,¹⁸¹ jenž kroužilo nad českobudějovickým vlakovým nádražím. K letounu ihned odstartovalo letadlo nadpor. Klana z místního letiště, a po signálu navedlo německého pilota k přistání na letiště v Plané okolo 14.10h. Bylo zjištěno, že německé letadlo pilotoval 29letý R. Ditrich, příslušník říšskoněmeckého sportovního letectví, jenž podle výsledku měl rozkaz startovat z Ulmu do Frankfurtu, avšak místo kursu severozápadního volil severovýchodní. Tak se ocitl nad československým územím domnívaje se, že je nad územím Nizozemska. Podle zprávy z Českobudějovických novin měly ostatní informace, včetně jména, typu letounu a taktéž čas a místo jeho odletu zůstat utajeny podle nařízení vyhlášky o vojenském tajemství.¹⁸² Z protokolu o výsledku se však dozvídáme, že poté co bylo letadlo prohledáno a pilot vyslechnut, mu byl zapůjčen občanský oblek a byl ubytován dočasně v hotelu Zvon. Zde mu byla zajištěna i strava. Následující den asi okolo 14.55 odstartovalo německé letadlo i s pilotem za doprovodu letadla četnické letecké hlídky z planského letiště ve směru na Německo.¹⁸³ Tato událost možná mírně znepokojila místní obyvatelstvo, ale z předchozích podkapitol víme, že to nebyla zdaleka první „letecká“ návštěva ze sousedního Německa. Tím, že byla v dubnu v Českých Budějovicích umístěna četnická letecká hlídka, se jen

---

¹⁸¹ Jednalo se o dvousedadlový školní dvouplošník Fockewulf 44, s motorem Siemens Hp-160. Vlastníkem letounu byla Deutsches Reich. V letounu byly nalezeny 4 generální mapy, odběrní blok pro odběr pohonných hmot a 2 rozkazy k letu. U pilota bylo nalezeno 60 feniků a dýka a byl oděn do vojenského pilotního stejnokroje. Žádné jiné podezřelé předměty nebyly nalezeny.

¹⁸² Českobudějovické noviny, 28. 6. 1938.

¹⁸³ SOkA České Budějovice, fond OÚ Č. B., kart. 49, 2213/pres. Přistání německého letadla v Českých Budějovicích 27. 6. 1938 - relace policejního ředitelství.

potvrdilo, že má nesporný význam, jak pro město, tak i pro celý jihočeský region.

Jednou z největších sportovních událostí t. m. bylo otevření tenisových kurtů na Dlouhé Louce. Vlastní výstavba nových dvorců proběhla za vydatné účasti členů tenisového klubu¹⁸⁴ již v roce 1937 a první polovině roku 1938. V březnu 1938 došlo k záplavě hřiště, způsobené zatarasením koryta Vltavy odcházejícím ledem. Vzniklé škody se podařilo rychle odstranit a vlastní výstavbu včas dokončit. Nový areál byl za velké účasti čestných hostů a veřejnosti slavnostně otevřen 16. června.¹⁸⁵ Původní strach ze západních větrů, který zde oprávněně panoval, byl vyřešen vysázením habrů a taktéž javorů. Ty měly především v letních měsících odpuzovat vyskytující se nepříjemná hejna komárů. Tyto doplňkové práce financovala městská správa¹⁸⁶ a tím se zdárně vyřešily všechny sporné otázky a využívání kurtů, jak pro veřejnost, tak i pro závodní hráče a členy klubu již nebránilo nic v cestě. Následující letní měsíce nám dají za pravdu.

4.7 Červenec

Jako kdyby sobotní bouře z 16. 7. 1938¹⁸⁷ doprovázená dlouhotrvajícím „lijákem“,¹⁸⁸ předznamenala stupňující se napětí a neklidné ovzduší nejen v Českých Budějovicích,

---

¹⁸⁴ O výstavbu nového areálu se nejvíce zasloužili předseda klubu prof. Pitter, Z. Paidar, finanční rada Dobrovský, ing. T. Holoubek, dr. M. Mencil a čestný předseda ČLTC F. Beránek.

¹⁸⁵ Pozvánka k otevření tenisových kurtů viz příloha.

¹⁸⁶ J. ŠTUMBAUER, *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938*, habilitační práce FTVS UK, Praha 1995, s. 210 – 211.

¹⁸⁷ Českobudějovické noviny, 19. 7. 1938; Srov. Jihočeč, 21. 7. 1938.

¹⁸⁸ Bouře, která se přehnala nad Českými Budějovicemi a okolím částečně bleskem poničila bání a hromosvod na budějovické Černé věži a taktéž zapálila statek p. Šebesty v Chotýčanech, který vyhořel.

ale i na dalších místech v regionu ba i v celé Evropě. Německo vystupňovalo do krajnosti goebbelsovskou kampaň proti Československu, která vyvrcholila tvrzením o nové československé mobilizaci. Cílem bylo zdiskreditovat Československo jakožto připravovatele válečného konfliktu.¹⁸⁹

Koncem června a začátkem července navštívil předák SdP Konrád Henlein již podruhé během dvou let svého vlivného a věrného stoupence v Nových Hradech, K. G. Buquoye. Nejprve však vykonal svou propagandistickou pout' přes Železnou Rudu, Kvildu, Vimperk, Volary až do Vyššího Brodu, kde byl všude velmi mohutně vítán především svými německými spoluobčany.¹⁹⁰

Po velkolepé propagační jízdě napříč buquoyským panstvím byl Henlein pozdraven stovkami lesních dělníků na Žofíně za provolávání „nach Wiener Manier“ a „Wir grüssen unsere Führer“, jež vyvrcholovalo až v hysterické záchvaty. Poté byl Henlein přijat na zámku, který byl vyzdoben u této příležitosti transparenty, girlandami a vlajkami SdP.¹⁹¹ Po obědě na náměstí Henlein vykonal další jízdu přes místní náměstí, které nebylo úplně zaplněno, takže někteří lidé pobíhali za autem a zdravili se s Buquoyvým hostem. Večer byla uspořádána hostina pro několik důvěrných přátel a známých. Přizváni byli někteří šlechtici, např. kněžna Lobkowitzová nebo také okresní vedoucí SdP v Nových Hradech M. Soukup a další. Již při této návštěvě Henlein přítomné ujišťoval, že karlovarské požadavky budou Čechy splněny pod nátlakem Anglie a

---

¹⁸⁹ V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992. s 31 - 32 a jinde.

¹⁹⁰ Jihočeské listy, 2. 7. 1938.

¹⁹¹ Tamtéž, 9. 7. 1938; M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 12; B. JANOUŠEK, *Město na soutoku*, České Budějovice 1965. s. 352.

Francie.¹⁹² Pozoruhodnou skutečností jistě bylo, že se toto tvrzení objevilo již 3 měsíce před Mnichovem.

Nejen návštěva Konráda Henleina v pohraničí rozvířila prozatím poklidné letní měsíce na jihu Čech. Provokace a rozmišky probíhaly z obou stran vzájemně, jak z německé, tak i české strany. Například týdeník Republikán¹⁹³ a Českobudějovické noviny¹⁹⁴ uvádějí skutečnost, že německá strana vydala ilegálně příručku pro německou část obyvatelstva s názvem: *Emfehlenswerte Handel- und Gewerbetreibende von B. Budweis und Umgebung*. V příručce jsou uvedeny adresy provozoven a obchodů, ve kterých mají Němci nakupovat, a tím pomohou bojkotovat české obchodníky a také židy a jejich provozovny a obchody.

Hotový poprask pak způsobilo uveřejnění jmen některých členů a sympatizantů SdP v Českobudějovických listech.¹⁹⁵ Podle toho, jak rychle zmizely první výtisky, se dalo usoudit, že budějovické občany velmi zajímá, jestli ten či onen soused tvářící se navenek přátelsky náhodou není zrovna členem či sympatizantem Henleinovy strany. Sami občané pak v dalších dnech posílali do redakce jména, která měla s Henleinem co do činění. Ale i v uvedených seznam se později objevili i lidé, kteří tam byli zařazeni nedopatřením, jako například: holič Leopold Žák z České ulice v Českých Budějovicích, jenž uvádí: "*Jako dobrý národovec nejsem v SdP, jsa členem a loni zvolený sekretářem sportovního klubu Viktorie. Hlásím se veřejně ke straně komunistické. Býval jsem členem DFC, avšak po přestupu této k Henleinovi jsem vystoupil.*"¹⁹⁶ Takových případů bychom mohli najít více.

---

¹⁹² M. PECHA - V. VONDRA, tamtéž., s. 13; B. JANOUŠEK, tamtéž, s. 352.

¹⁹³ Republikán, 21. 7. 1938.

¹⁹⁴ Českobudějovické noviny, 19. 7. 1938.

¹⁹⁵ Tamtéž, 12. 7. 1938.

¹⁹⁶ Tamtéž, 26. 7. 1938.

Jedno je však jisté, u velké části uveřejněných jmen nebylo o politické orientaci a smýšlení pochyb.

Dalším znamením doby byla satira vedená na nejvyšší představitele Německa a Německo samotné. Čeští občané si vypůjčili známé melodie a na jejich hudbu skládali různé písně, říkadla a popěvky se satirickými až provokativními texty, např.

*„Nade mlejnem, pode mlejnem,
Hitler se pase,
vem Staline, vem flintičku,
zastřel to prase.
Já to prase nezatřelím,
Já to prase znám,
je to Pánbůh z třetí říše,
ten tam půjde sám.“*

*„Uber der Mühle, unter der Mühle-
weidet Hitler,
nimm Stalin, das Gewehrchen,
erschiess das Schwein.
Ich werde das Schwein nicht erschiessen,
ich kenne das Schwein,
es ist dies der Herrgott aus dem Dritten Reich,
er wird selbst dorthin gehen.“¹⁹⁷*

*„Na našich hranicích stojí stále stráž,
nečekej Adolfe, nás se nedočkáš,
nečekej, jdi už spát, nech si o nás zdát,
přijď Adolfe časně z rána,
uvítá tě z děla rána, budem maširovat.*

*Pojď Adolfe taky s námi maširovat,
ať taky něco užiješ,
až budou večer z nebe bomby padat,
tak z nich jednu dostaneš,*

---

¹⁹⁷ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., kart. 48, 2223/pres.

*dostaneš ji do hlavy, žádný ti ji nespraví,
pak bude celá Třetí říše koukat,
jak umí Češi bojovat,
dostaneš ji ze dvou stran,
poženem tě za Jordán,
pak bude také Mussolini koukat,
jak umí Adolf utíkat."*

„V černých lesích na hranicích,
Adolf se svým vojskem stál
/Goring, Gobbels radili mu,
aby Cechům nařezal/

Adolf pravil milí hoši,
já bych to rád udělal
/ale ještě čekám,
kdyby někdo Čechy zaprodal/

Milý vůdče Třetí říše,
svět se směje v urážkách,
že jsme teď už postaveni
jen na samých náhražkách.

Češi mají máslo, mouku,
my margarín ze dřeva,
proto války pro Německo
je dnes nutně potřeba.

Adolf pravil s povýšením
tedy válku udělám,
a hned na hranice české
pět divizí povolám.

Druhého dne časně z rána
Adolf, Goring s Gobbelsem,
přihnali se na hranice,
udýchaní s poklusem.

Překvapení zůstali tu všichni,
jako sloupy stát
nešlo jim to do palice,
jak se tohle mohlo stát.

Viděli tu české vojsko
s tasenými bodáky,
v duchu mysleli si všichni
raděj jít zas nazpátky.

Tu se ujal slova Goring,
k Adolfovi takto děl:
„vidíš, koukej, milý Ado,
co švejkové mají děl.“

Gobbels k tomu pravil taky:
„Prima kulometry maj,
já si myslím, milej Ádo,
že nám správně nařezaj.“

Adolf smutně hlavou kývl,
v srdci mu bylo ouzko,
/jo jo, liebe Kameraden,
tohle není Rakousko/.

Jednadvacátého května
byla velká panika
/u našich mezi Sudety
s bílýma punčochama/.

Všecky se z ulic ztratily
a to jako na povel,
/co se to jen s náma stalo,
že Áda pro nás nepřišel/.

Takto sobě naříkali,
kde jsou dosud nevědí,
vždyť dvacet let už je tomu
co Republika stojí.

*Tenhle národ českých švejků,
Ten se nedá zaprodat
A kdo by nám chtěl ublížit,
Tomu budu vzdorovat.*¹⁹⁸

Ačkoliv všechny tyto písně a říkadla vzbuzovaly v určitých českých skupinách obyvatel zadostiučinění proti Německu, bylo šíření a taktéž i samotné zpívání tohoto textu podle výnosu presidia ministerstva vnitra ze dne 2. července 1938 č. 19.179 hodnoceno jako urážka hlavy cizího státu. Proti zpívání těchto písniček pak mělo být ve vší přísnosti zakročeno.¹⁹⁹

Další provokace a různé incidenty se odehrávaly především v pohraničí. Například v železniční stanici v Dolním Dvořišti došlo k inzultaci českého vrátného německým celníkem.²⁰⁰ V Gmündu naproti tomu chodila po náměstí žena s nápisem na krku: "*Tato svině se přátelí se Židy.*" Za ní pán s nápisem: "*Toto prase nakupuje u Židů.*" Za nimi běhali výrostci s klacky a honili je.²⁰¹ I taková byla situace leckde v pohraničí, i když se zatím především jednalo o ojedinělé excesy, kterých však nezadržitelně přibývalo v celém regionu. Ovšem podle senátora Kříže byla situace v jižních Čechách pořád o dost klidnější než situace na severu země. Ovšem podotýká: "*že to neznamená, že by zde byla SdP méně nebezpečná, než její pobočka v severních Čechách a její členové byli něžné holubičky.*"²⁰²

Co se dělo v červenci v budějovických ulicích? Možná i díky pěknému počasí a teplým nocím, se plnily budějovické restaurace a pivnice. V nočních hodinách se pak vracející se „štamgasti“ posilnění alkoholem často

---

¹⁹⁸ SOKA Č. B., tamtéž; Parodie na píseň Rinaldino. Složil a vydal hraničář Matoušek.

¹⁹⁹ SOKA Č. B., tamtéž.

²⁰⁰ Jihočech, 14. 7. 1938.

²⁰¹ Českobudějovické noviny, 12. 7. 1938.

²⁰² Jihočech, 21. 7. 1938.

dopouštěli rušení nočního klidu. Jako například v Riegrově ulici před restaurací U Čechoslovana, kde hosté „hulákali“ a často tak budili okolní nájemníky, kteří byli rušeni navíc i přijížděním automobilů a někdy i 10 minutovým startováním těchto vozidel rozjařenými majiteli.²⁰³ 36letý „hulákající“ kočí z Litvínovic zase zaměstnal policii v Rožnově, nejprve byl předveden na místní strážnici. Zde se ovšem choval agresivně, tak musel být převezen do vazby policejního ředitelství, kde zdemoloval částečně zařízení cely v hodnotě 200,-Kč. Proto mu byla dána svěrací kazajka a sděleno obvinění poškozování majetku a veřejného násilí.²⁰⁴

Také nejstaršímu lidskému řemeslu se v letních měsících ve městě obvykle dařilo. Podle zprávy budějovických novin bylo při poslední razii v nočních lokálech zadrženo 15 „povětrných žínek,“ z nichž 12 bylo předáno na dermatologické oddělení nemocnice z obavy před infekčními nemocemi.²⁰⁵

Možná i tyto kněžky lásky přispěly k faktu, že se ve všech jihočeských okresech snížila nezaměstnanost nejvíce za poslední léta hospodářské krize.²⁰⁶ Pravděpodobné vysvětlení lze ale především hledat v nabídce nových pracovních příležitostí. Např. na Kaplicku vzrostlo množství veřejných stavebních zakázek jako stavby škol, silnic atd. Také práce na budujících se opevněních bylo víc než dost, jak vypovídá jedna z kronik: *„V červenci započal stát budovati železobetonové pevnůstky v poříčí řeky Stropnice. Denně se naším městem řítily nákladní auta s cementem, železem a kamenem. Stavební práce prováděla firma Stašek z Trhových Svin a firma Matyáš a Moučka z Českých*

---

²⁰³ Českobudějovické noviny, 19. 7. 1938.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž, 26. 7. 1938.

²⁰⁶ Jihočech, 14. 7. 1938.

Budějovic za vojenského dozoru. Nejbližší pásmo bylo u Borovan a Ostrolovského Újezda. V některých místech byly pevnůstky od sebe vzdáleny 200 metrů. Pracovalo se horečně, neboť se věřilo, že k válce dojde brzo, proto se s prací spěchalo. Stavby byly budovány pro 4 člennou bojůvku s těžkými kulomety...“²⁰⁷

Napilno měla rovněž začátkem července největší tělovýchovná organizace v ČSR - Sokol. 2. července zaplnily Strahovský stadión davy mužů a žen v sokolských krojích. V každém z devadesáti speciálních vlaků přijelo do Prahy na tisíc cvičenců, mezi nimi i na 2500 mužů a žen z jihočeské župy Husovy.²⁰⁸ Organizace odjezdu župy Husovy na X. všesokolský slet byla následující: Vlakem z Českých Budějovic v 10.26, který měl plánovaný příjezd do Prahy v 14.50. Účastníci sletu z župy Husovy byli ubytováni v školních budovách v Nuslích. Místnosti nocleháren byly očíslovány a označeny jménem jednot s příslušným počtem členů. Obsadit více míst nebo jinou místnost nebylo dovoleno.²⁰⁹ Další Jihočeši přijeli do Prahy jako diváci. Vlastní hromadná vystoupení sledovalo až 200.000 nadšených diváků²¹⁰, které uchvátila hlavně prostná cvičení mužů "Přísaha republiky" od Františka Pecháčka, které se účastnilo 28.600 cvičících mužů.²¹¹

Návrat z X. všesokolského sletu se uskutečnil ve čtvrtek 7. července v 0.40 a Sokolové dorazili do Českých Budějovic ve 4.25 ráno.²¹² Byl to příjemný návrat, neboť zástupci či zástupkyně Husovy župy získaly

---

²⁰⁷ SOKA Č. B., Pamětní kniha města Trhových Svinů 1931 - 1946, s. 116.

²⁰⁸ Českobudějovické noviny, 12. 7. 1938; Srov. J. ŠTUMBAUER, *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938*, habilitační práce FTVS UK, Praha 1995.

²⁰⁹ Věstník sokolské župy Husovy, 15. 12. 1940, roč. 25, č. 10.

²¹⁰ Památník X. sletu Všesokolského v Praze 1938, Praha 1939. s. 164 - 165.

²¹¹ František Pecháček byl později za války popraven; Více viz M. WAIC, *Sokol proti totalitě 1938-1952*, Praha 2001; Z. SEKALOVÁ, *Sokol v jihočeském kraji 1862-2002*, České Budějovice 2002 a další.

²¹² Věstník sokolské župy Husovy, 15. 12. 1940, roč. 25, č. 10.

např. 3. místo v košíkové žen a v tenise a mnohá další významná umístění jednotlivců a kolektivů. „Proto Účastníci sletu, domácí i zahraniční, nadšeni krásou a velkolepou podívanou rozjíždějí se do svých domovů, aby šířili pravdu o českém národě, který dokáže něco, co jinde ani za nejpríznivějších poměrů nedovedou a se srdcem přeplněným obdivem stanou se přáteli i věčně živé a krásné organisace sokolské.“²¹³

Tak končí jeden z největších všesokolských sletů spojený s poslední větší masovou manifestací odhodlanosti českého národa před osudným zářím 1938.

4.8 Srpen

Druhý prázdninový měsíc pokračoval ve znamení dalších názorových, někdy i fyzických střetů mezi českým a německým obyvatelstvem. Propaganda na jedné i druhé straně nabývala na síle. Továrník Dr. J. A. Baťa se o československé propagandě vyjádřil asi takto: „Propaganda je nutná. Čas spěchá. Jde o nejdražší hodnoty našich životů a možná i životů příštích generací a celého národa...“²¹⁴ Také druhá strana nezůstala pozadu a říšskoněmecká propaganda obvinila ČSR např. z přeletů československých letadel nad územím Třetí říše. Podle údajů československých úřadů však jen do léta 1938 proti tomu přeletělo nad územím Československa 74 německých letadel.²¹⁵

Politická agitace byla zřetelná i u některých větších podniků a zaměstnavatelů. Ty nutily své zaměstnance např. ke změně politické orientace, vyznání či zapření své národnosti. O které budějovické podniky či zaměstnavatele

---

²¹³ Českobudějovické noviny, 12. 7. 1938.

²¹⁴ Republikán, 1. 8. 1938.

²¹⁵ Tamtéž, 11. 8. 1938.

se jednalo, se však v tisku neuvádí. Ovšem podle vyhlášky č. 309 Sb. z roku 1921 proti útlaku, bylo toto chování posuzováno jako porušování zákona a také se podle toho mělo v případě prokázání proti dotyčným náležitě jednat.²¹⁶

Mnoho obyvatel na přelomu července a srpna očekávalo avizovaný příjezd britského prostředníka lorda Waltera Runcimana.²¹⁷ Ten měl být na našem území nezávislým pozorovatelem česko-německých vztahů. Srpnová republika však žila svůj normální život, na který neměl Runcimanův příjezd 3. srpna²¹⁸ nijaký vliv.²¹⁹ Příjezd britského státníka vypadal asi takto: „*Ve 2.53 odpoledne přijel Runciman do Prahy. Pozdravil jsem ho na nádraží za prezidenta. Starý pán vypadal spíše jako dědeček, zato jeho paní byla plna energie. Nedovedu si představit, že tohle může být typ člověka, jenž by stačil obsáhnout problém, který nám sem přijel pomoci řešit.*“ Takto bezprostředně viděl příjezd jeden z vládních úředníků Jaromír Smutný.²²⁰

Lorda Runcimana se dočkali i České Budějovice a to 20. srpna, kdy tudy asi okolo 3. hodiny²²¹ odpolední projížděl. Ve městě ho očekával dr. Adolf Schwarzenberg, se kterým poté společně odjeli přes Český Krumlov na

---

²¹⁶ Jihočech, 25. 8. 1938.

²¹⁷ Více viz literatura: B. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, Ostrava 1999; J. KOUTEK, *Nacistická pátá kolona v ČSR*, Praha 1962; V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992; TÁŽ, *Československé drama roku 1938*, Praha 1993; J. TESAŘ, *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky*, Praha 2000; R. KVAČEK - CHALUPA - M. HEJDUK, *Československý rok 1938*. Praha 1988; V. KURAL - J. ANGER - J. MÜLLER, *Rok 1938. Mohli jsme se bránit?* Praha 1992; Z. KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl III., *O přežití a o život (1936-1938)*, Praha 2003; J. GEBHART, *Rok zkoušek a zklamání. Československo od jara 1938 do jara 1939*, Praha 1990 a jinde.

²¹⁸ B. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, Ostrava 1999. s. 233.

²¹⁹ Tamtéž; Také Německo přijalo návrh Britů poslat prostředníka - pozorovatele Runcimana do Prahy s ohledem na taktiku dohodnutou s Henleinem právě tak chladně, jako všechny předcházející návrhy na urovnání česko-sudetoněmeckého sporu; Srov. R. KVAČEK - CHALUPA - M. HEJDUK, c. d., s. 137 - 138.

²²⁰ R. KVAČEK - CHALUPA - M. HEJDUK, c. d., s. 139.

²²¹ Českobudějovické noviny, 23. 8. 1938.

Šumavu na hostitelovu loveckou chatu „Černý les“ (Schwarzwald). Místo se nacházelo asi 15km od Horní Plané a podle informací z ní byl pěkný výhled na celé okolí Šumavy.²²² Právě proto se patrně lord Runciman rozhodl strávit svůj poslední víkend na tomto odlehlejší a romantickém místě v našem státě, kde jistě mohl alespoň na chvíli přestat „pracovat“ na úkolu své zahraniční mise.

Na rozdíl od lorda Runcimana, který se oddával krásám Šumavy, museli budějovičtí řemeslníci a stavebníci pracovat naplno. Přes léto totiž pokračovaly opravy městských komunikací i chodníků. Taktéž byla odsouhlasena městskou radou oprava kostela sv. Mikuláše²²³ a také budovy historické radnice. Radniční věžičky měla poté zdobit nová měděná krytina.²²⁴ Za zodpovědnou práci na těchto veřejných zakázkách odsouhlasila městská rada pro dělníky jednotnou sazbu 2,70Kč za každou odpracovanou hodinu.²²⁵ Částka to jistě nebyla vysoká, ovšem důležitější bylo, že se díky probíhajícím rekonstrukcím a jiným pracím (např. výstavbě LO) dlouhodoběji snížila nezaměstnanost.²²⁶

Výstavba opevnění probíhala horečně i nadále v různých částech republiky a nejinak tomu bylo i v našem regionu. V oblasti okolo Hněvkovic u Týna nad Vltavou probíhala výstavba podle soudobé pamětní knihy asi takto: *„Po žních bylo u nás započato se stavbou opevnění takzvaných kulometných hnízd. Materiál byl dovážen auty nákladními fy František Heike stavitele z Loun, kámen byl dovážen z okresního lomu z Týna a písek říční také.“*²²⁷ To, že výstavba opevnění byla zřejmým přínosem pro stavební

---

²²² Jihočech, 25. 8. 1938.

²²³ Náklady na opravu se měli pohybovat okolo 82.000,-Kč a měla být opravena také fasáda děkanské budovy vedle kostela.

²²⁴ Stráž lidu, 26. 8. 1938.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Viz minulá podkapitola.

²²⁷ SOkA České Budějovice, Pamětní kniha obce Hněvkovické, s. 43.

průmysl a samotné lidi v daném regionu je zřejmé. Ovšem i tato výstavba se setkávala s nešvary, které s ní souvisely. Jedna z kapitol v knize Borovany 1186 - 1966 se v souvislosti s výstavbou pevnůstek LO zmiňuje o úplatku pro příslušníka stavebního dozoru Františka Jerhota: „...který mu byl nabízen trhosvinenským stavitelem Františkem Staškem za to, aby při přebírání stavebních prací na obraných objektech zavíral oči nad nedostatky a šizením dodávek proti původnímu projektu.“²²⁸ Takto popsal pokus o uplácení Jan Mráz, jeden z vedoucích betonářské čety. Tento případ ukazuje, že šizení a korupce nebyla ani tehdy nic neobvyklého a možná bychom takových případů našli víc. Budoucnost ovšem měla později ukázat, že kvalita českého betonu při demolicích byla pro německou armádu hodně tvrdým oříškem.²²⁹

Po tvrdé práci bylo třeba trochu odpočinku a relaxace. Jelikož srpnové počasí zatím přálo, byla oblíbená místa ke koupání přes den většinou v obležení. Nejinak tomu bylo i na oblíbeném koupališti Bezdrev. Ten nabízel kromě denního koupání i koupání večerní, které bylo spojené s dobrou dechovou hudbou a také doprovodným programem např. volbou jezerní plážové královny.²³⁰ Pořadatelům se tak podařilo přitáhnout více lidí středního věku, kteří se podle pozdějších ohlasů v novinách příjemně bavili, což bylo jistě dobře jak pro zúčastněné tak i pořadatele.²³¹

Předposlední srpnový týden ovšem již počasí jako by naznačovalo, že se léto nezadržitelně chýlí ke konci. Dlouhotrvající vydatné deště ze středy 17. na čtvrtek 18.

---

²²⁸ KOLEKTIV, *Borovany 1186 - 1966*, vlastivědný sborník, MNV Borovany 1986. s. 200.

²²⁹ Při likvidaci pevnůstek v roce 1939 se spotřeba trhaviny ustálila na 70kg. Někdy se však stalo, že při menším množství trhaviny pevnůstky nadskočily a opět sesedly. Více např. R. LÁŠEK, *Vltavská linie*, Dvůr Králové nad Labem 1998, s. 11 a jinde.

²³⁰ Jihočech, 4. 8. 1938.

²³¹ Tamtéž, 25. 8. 1938.

srpna zvedly vodní toky²³² natolik, že se v Českých Budějovicích zvedla hladina vody během 12hodin o 318cm nad normál.²³³

Na samotě v obci Roudné u Českých Budějovic, se do ohrožení života dostala např. rodina Gramanova, která ještě chtěla na poslední chvíli sklidit oves před blížící se vodou. Voda byla ovšem rychlejší, a tak musela být přivolána k odříznuté rodině četnická hlídka a sbor hasičů, který se s přivezeným člunem mohl dostat k rodině. Ty již od pevné země dělilo podle údajů 500m valící se vody. Tuto vzdálenost se podařilo hasičům překonat a rodinu tak zachránit z nebezpečí jisté smrti.²³⁴

Také ve městě se hasičské sbory nezastavily. Odklízely např. naplavené kmeny stromů a dříví u lávky O. Svobody, která byla těmito naplaveninami ohrožena. Další den již díky regulaci na řece začala voda opadávat, avšak mnozí budějovičtí občané se s povzdálí dívali na množství kusů dřevěných chat, sudů a dřeva, které rozvodněná řeka unášela napříč městem.²³⁵

Ani tato povodeň však nijak nenarušila přípravy na nadcházející nový školní rok 1938/39. Napilno měli především ti, kteří neuspěli na středních školách v některém z předmětů a museli tak vykonávat opravnou zkoušku 1. září od 8h dopoledne. Pro ostatní žáky a studenty začínala pravidelná výuka 3. září od 8 hodin ráno.²³⁶ Září a nadcházející podzim byl před námi...

---

²³² Ze dvou řek, které protékají Českými Budějovicemi, se nejvíce zvedla hladina řeky Malše. Ta strhla na svém toku několik mostů, trampských chat a také tábory poblíž Malše musely být evakuovány. Také bylo zaplaveno několik silnic např. mezi Rychnovem nad Malší a Dolním Dvořištěm.

²³³ Jihočeské listy, 27. 8. 1938.

²³⁴ Českobudějovické listy, 23. 8. 1938.

²³⁵ Jihočeské listy, 27. 8. 1938.

²³⁶ Tamtéž.

4.9 Zář

I přesto, že sílilo hnutí na obranu republiky, pokračovali henleinovci v měsíci září 1938 ve svých provokačních akcích. V předvečer sjezdu nacistů v Norimberku 6. září například podřezal neznámý pachatel v obci Holešovice jubilejní „lípu svobody“, která stála na zahradě místní školy a byla zasazena roku 1928.²³⁷ Další protistátní akcí byla tzv. dožínková slavnost (Erntedankfest), která proběhla v Nových Hradech a byla spojena s předáním pěti bojových praporů SdP (Sturmflagge) organizacím strany. Při předávání těchto praporů prohlásil okresní vedoucí SdP v Nových Hradech M. Soukup, že *„s takovýmto praporem je nutno buď zvítězit, nebo zemřít.“*²³⁸

Další protičeskoslovenskou demonstrací se stala dožínková slavnost v Litvínovicích uspořádaná pro obvod Českých Budějovic. Pořádala ji pobočka SdP spolu se Svazem německé zemědělské mládeže. Na shromáždění nemohl chybět ani krajský vedoucí henleinovi strany, již několikrát zmiňovaný továrník, Hans Westen.²³⁹

Naopak mohutný československý tábor lidu se uskutečnil na shromáždění 11. září v Kaplicích.²⁴⁰ Jihočeský lid tak odpověděl na německé urážky, provokace a hrozby pod heslem: *„Chceme žít ve shodě s jinými národnostmi, ale nevydáme ani píď této země bez boje.“* Mnoho účastníků přijelo také z Českých Budějovic, Tábora, Protivína, Vodňan, Českého Krumlova a z jiných koutů jižních Čech. Do průvodu od kaplického vlakového nádraží se vedle sebe postavili hasiči, Baráčníci, Sokolové, DTJ,

²³⁷ Jihočeské listy, 10. 9. 1938.

²³⁸ M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 15; Srov. Českobudějovické noviny, 13. 9. 1938.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Podle českobudějovických listů se shromáždění zúčastnilo až 10.000 občanů. Jen z Českých Budějovic jich bylo asi 2.000.

skauti, Národní gardy, Stráže svobody, legionáři, ženy v národních krojích atd. Poté se průvod vydal za zpěvu vlasteneckých písní a provolávání hesel „*Kaplice musí být česká! Ať žije armáda! Republice zdar!*“ na prostranství před nově postavenou českou školou, kde byl dav zdraven jásajícími diváky s československými vlajkami.²⁴¹

Při potlačení protistátního puče ze dne 12. - 13. září 1938, kterého se zúčastnili i němečtí občané Českobudějovicka, hrozilo příslušníkům FS, krajským a okresním funkcionářům SdP, turnerům a ostatním aktivistům potrestání za protistátní iredentistickou činnost, a proto uprchli za hranice. Mezi nimi např. Hans Westen²⁴², ing. R. Endler,²⁴³ Karel Georg Buquoy, Adolf Jobst a další členové či funkcionáři.²⁴⁴ Při těchto nepokojích především v pohraničí bylo v některých oblastech vyhlášeno stanné právo. V jižních Čechách to bylo v Českém Krumlově, kde došlo v předchozích dnech k množství nepokojů a střetům s policií. Při těchto událostech byli mnozí občané a policisté zraněni.²⁴⁵ Od této chvíle, až do mnichovského diktátu se zdejší situace relativně uklidnila.

Také situace v Českých Budějovicích se na čas uklidnila. Napomoci k tomu měly výzvy, které se objevily v tisku. Starosta města Alois Neuman vyzýval občany k zachování klidu a rozvahy. Také apeloval na obyvatele města, aby si nepořizovali nadměrné zásoby potravin, neboť zásob byl podle ujištění dostatek. Též ceny zboží

---

²⁴¹ Českobudějovické listy, 13. 9. 1938; Jihočeské listy, 14. 9. 1938; Stráž lidu, 16. 9. 1938 a jinde.

²⁴² Westen údajně podle tisku utekl na falešný pas na motocyklu do Rakouska. Rodinu ještě předtím odvezl do Vídně. Po Westenovi zbylo v Č. Budějovicích kromě továrny ještě pár kufrů s henleinovskou literaturou.

²⁴³ Stranická legitimace SdP, ing. Rolfa Endlera viz příloha.

²⁴⁴ Českobudějovické noviny, 20. 9. 1938; Srov. M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 16.

²⁴⁵ Jihočeské listy, 14. 9. 1938 a jinde; Srov. V. OLIVOVÁ, Zápas o Československo, Praha 1992. s. 45.

měly zůstat zachovány. K výzvám ke zklidnění situace se např. přidaly i bankovní domy, neboť zaznamenaly nárůst výběrů hotovostí,²⁴⁶ což jistě souviselo s neklidnou a nejistou situací na území republiky.

V pátek 16. září 1938 byla vládou SdP v Československu zakázána. O den později byla vydána vyhláška, která oznamovala odevzdání zbraní u policejního ředitelství v Českých Budějovicích.²⁴⁷

Události v této chvíli dostávaly rychlý spád. V Německu se začala formovat sudetoněmecká legie, Hitler požadoval odstoupení německých krajů a autonomii krajům smíšeným a to nejpozději do 1. října. Na našich hranicích vládl zatím stále klid.²⁴⁸

V těchto pohnutých okamžicích vrcholila vlastenecká činnost obyvatel jižních Čech, když i nadále probíhala veřejná sbírka "Jižní Čechy armádě". Z původně plánovaného jednoho letadla pro armádu se nakonec mohlo zakoupit letounů šest, což dokazuje fakt, jak obyvatelstvo nadšeně podporovalo československou brannou moc.

V prvním letadle byl v palubní desce zapaštěn pětihaléř s nápisem, že jej darovaly dívky z Dívčí obecné školy v Českých Budějovicích pro štěstí.²⁴⁹ Letadla měla být předána slavnostně 25. září na letišti Planá a měla být přidělena ke druhému leteckému pluku TGM a měla zůstat u letky, která byla v té době činná v českobudějovickém kraji.²⁵⁰ Vše bylo nakonec vzhledem k vážné situaci jinak. Přejímací správa převzala letouny v

---

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ SOKA Č. Budějovice, Pamětní kniha Čtyřech Dvorů, s. 310.

²⁴⁸ Jihočeské listy, 17. 9. 1938.

²⁴⁹ Odtud název „halířová letka“. Podle údajů se ve sbírce vybralo 1.700.000,-Kč. Letadla stála cca 1.600.000,-Kč. Více viz J. DVOŘÁK, *Československá brannost a jihočeský region v osudovém roce 1938*, in: Sborník vojenské akademie v Brně, Brno 1999, s. 115; Srov. Českobudějovické noviny, 29. 11. 1938.

²⁵⁰ Stráž lidu, 16. 9. 1938 a jinde.

Letňanech až 28. září 1938²⁵¹ a osádky z nich shazovaly ještě týž den nad Českými Budějovicemi letáky s poděkováním všem, kdo přispěli na tuto sbírku.²⁵²

I přes to, že již byla letadla zakoupena, jednotliví občané, podniky a korporace nadále přispívali v této sbírce většími či menšími částkami.²⁵³ Zajímavá je skutečnost, kterou přinesl župní list Stráž lidu, ve které uvádí, že podle agrárního listu Lidový deník se výsledek „Jižní Čechy armádě“ dá považovat za úspěšný, kdežto podle Budějovických novin tomu bylo naopak.²⁵⁴

Bližší příčinu tohoto tvrzení se mi nepodařilo zjistit, podle všech indicií však za těmito slovy možná stálo v menší či větší míře stranické soupeření a mocenské politikaření mezi jednotlivými deníky.²⁵⁵ Z předchozích kapitol se ujišťujeme, že tento případ nebyl ničím výjimečným a nebyl ani zdaleka prvním ani posledním.

Vážnost politické situace dále nabírala na obrátkách. Politická vyjednávání vrcholila. 21. září Hodžova vláda ustoupila požadavkům a souhlasila s odstoupením

---

²⁵¹ Českobudějovické noviny, 4. 10. 1938; Jihočeské listy, 1. 10. 1938.

²⁵² Letouny Š 328 výrobních čísel 345 až 350 měly na bocích nad spodním křídlem namalovanou bílou kružnici a pod ní bílý nápis „Jižní Čechy armádě.“ V kružnici nahoře byl bílý nápis: „Město,“ dole pak: „České Budějovice“ a mezi nimi byl umístěn znak města. Zobrazení letadla viz příloha.

²⁵³ Například ještě 27. září byly uveřejněny seznamy dárců v Českobudějovických novinách a jinde. Mezi nimi např. Svaz obecních zaměstnanců obce českobudějovické 1817.30 Kč, (druhá měsíční splátka), penzisté obce českobudějovické 434.40 Kč, zaměstnanci okresního finančního ředitelství k uctění památky zemřelého dr. Kohna 100 Kč, Dr. R. Teller 200 Kč, A. Arnateinová 50 Kč, rada J. Koch 100 K prof. B. Kolmann 10 Kč, Továrna na železo a kovové zboží (šroubárna) v Č. Budějovicích 10.000 Kč, Zemědělská komora. v Suchém Vrbném 500 Kč atd.

²⁵⁴ Stráž lidu, 9. 9. 1938.

²⁵⁵ Lidový deník patřil agrární straně, kdežto Českobudějovické noviny se tvářily jako nezávislý týdeník. Stráž lidu byla listem československé strany národně-socialistické.

pohraničních oblastí.²⁵⁶ Co měla tato situace znamenat pro Československo? Všechny okresy, kde 75% obyvatel volilo Henleina, by připadly Německu, okresy, kde 50% obyvatel volilo SdP, by měly autonomii v rámci ČSR, možnost změn na maďarských a polských hranicích se nevylučovala. Nové hranice by měly být zaručeny velmocemi a sousedními státy.²⁵⁷ Ke Třetí říši by z Jihočeského kraje měly být připojeny tyto okresy: Kaplice, Nové Hrady, Volary, Horní Planá, Chvalšiny, počítáno bylo i s Novou Bystřicí a s Českým Krumlovem.²⁵⁸

Když došlo k oznámení těchto skutečností občanům republiky, začaly mohutné demonstrace na celém našem území. V Českých Budějovicích byla manifestace svolána na 22. 9. 1938 v 5 hodin odpoledne na Masarykovo náměstí stranami Čsl. sociálně demokratickou, Čsl. stranou národně socialistickou, Národním sjednocením, Čsl. stranou středostavovskou, Československou stranou republikánskou, Komunistickou stranou a Německou stranou sociálně demokratickou. Požadavky odstoupení vlády a odhodlání obrany republiky zde tlumočili řečníci z lidu: legionář E. Balatka, starosta Dr. A. Neuman, brigádní gen. B. Neumann a další. V závěru shromáždění vznesl k dvacetitisícovému davu starosta apel k uchování klidu a pořádku. Závěrem zazněla československá hymna „*při níž nezůstalo jediné oko suché.*“²⁵⁹

Výsledkem těchto manifestací byl pád Hodžovy vlády. Ještě večer 22. září byla zvolena nová československá

---

²⁵⁶ V. OLIVOVÁ, *Zápas o Československo*, Praha 1992. s 54 - 56; Z. KÁRNÍK, c. d., s. 589 - 602 a jinde, více viz literatura k mnichovské dohodě.

²⁵⁷ Jihočeské listy, 24. 9. 1938; Republikán, 22. 9. 1938 a jinde.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Českobudějovické noviny, 25. 9. 1938; Jihočeské listy 24. 9. 1938.

vláda.²⁶⁰ V pátek 23. září 1938 vyhlásil prezident E. Beneš okolo 22.30h, všeobecnou mobilizaci.²⁶¹

V Českých Budějovicích se během mobilizace vytvořil z 1. pěšího pluku MJH záložní pěší pluk č. 51. Z obav, že město bude bombardováno, rozptýlil se pluk po okolních osadách. Teprve 28. září 1938 vyrazil 51. pluk na západ, aby obsadil opevnění v úseku od Vltavy po Knížecí Stolec. Rozmístil se okolo Č. Krumlova a u úpatí Blanského lesa. Dále trasa probíhala okolo Chvalšín a Ondřejova. Pluk byl později ještě posílen tankovým oddílem a dvěma dělostřeleckými bateriemi.²⁶²

Pozadu nezůstaly v Českých Budějovicích ani tělovýchovné organizace a jednoty. Československá obec sokolská přikázala organizování pořádkové služby a starala se tak o udržení klidu a rozvahy ve městě. K Sokolu se přidal i Orel a DTJ. Služba byla organizována z kanceláře Sokola I. v Tyršově ulici vedle Besedy.²⁶³ Zde se mohli hlásit ke službě všichni členové organizace. Také CPO od 27. září přijímala ve své kanceláři na radnici přihlášky dobrovolníků od 15 let a starších k ochraně a bezpečnosti státu.²⁶⁴ Žádání byli především studenti, učitelé, nezaměstnaná mládež a především ti, kteří nepodléhali vojenské povinnosti.²⁶⁵

---

²⁶⁰ Stráž lidu, 23. 9. 1938; Jihočeské listy, 24. 9. 1938 a jinde; Nová vláda měla toto složení: min. předseda a min. národní arm. gen. Jan Syrový, ministr zahraničí Dr. Kamil Krofta, min. vnitra zemský prezident Dr. Jan Černý, min. financí Dr. Josef Kalfus, min. školství a národní osvěty Dr. Engelbert Šubrt, min. pošt a telegrafů Karel Dunovský, min. spravedlnosti Dr. Vladimír Fajnor, min. železnic Dr. Jindřich Kamenický, min. obchodu a průmyslu Dr. Janáček, min. veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Dr. Stanislav Mentl, min. unifikací Dr. Fritz, min. sociální péče Dr. Bedřich Horák, min. zemědělství ing. Eduard Reich, min. veřejných prací div.gen.ing. František Nosák a bez portfeje Dr. Petr Zenkl, Dr. Stanislav Bukovský, ing. Hugo Vařečka.

²⁶¹ KOLEKTIV, Vojenské dějiny, Praha 1987. s. 511; Vyhláška o mobilizaci viz příloha.

²⁶² R. LÁŠEK - K. HŘÍDEL, *Opevnění z let 1936 - 1938 na Šumavě*, Dvůr Králové 1996. s. 54.

²⁶³ Jihočeské listy, 24. 9. 1938.

²⁶⁴ Vyhláška viz příloha.

²⁶⁵ Jihočeské listy, 28. 9. 1938.

Také majitelé všech jízdních kol byli vyzváni, aby neprodleně odevzdali kola opatřená cedulkou z tvrdého kartónu se jménem a bydlištěm držitele na nádvoří městské plynárny.²⁶⁶ Právě tak vyhláška o úplném zatemnění a s ní spojené úkony již neměly být jen cvičením, ale měly být opravdovou přípravou na očekávané bombardování. Někteří občané navíc přelepovali okna papírovými páskami, aby okna eventuálně odolala případným tlakovým vlnám po shození bomb.²⁶⁷

Vážnost situace navíc vystihoval i fakt, že až do odvolání byly zrušeny všechny sportovní podniky a utkání, neboť se na tyto akce vztahovala bezpečnostní opatření státu, protože i zde docházelo k velkému shromažďování lidí.²⁶⁸

Také plánovaná představení českých, obrozeneckých her a představení²⁶⁹ k začátku nové sezony v Jihočeském národním divadle se musela z chystaného 25. září posunout asi o dva týdny, ačkoliv byla akce z velké části vyprodána,²⁷⁰ což svědčí o velkém zájmu a morálním uvědomění diváků ve vztahu k českému divadelnictví a české tvorbě vůbec a také o potřebě odreagovat se od všudypřítomného stresu a napětí.

Také všech pět budějovických biografů nabízelo dostatečné množství filmových představení, převážně české produkce v čele s filmem „*Filosofská historie*,” který byl promítán ve prospěch fondu na obranu státu. Na kritické dny mezi 23. – 29. zářím bylo plánováno v biografu Elekta promítání filmové titulu s názvem „*Dvojí zločin na Maginotově linii*“ a v biografu Kotva film s neméně zajímavým názvem „*Ruská armáda ve zbrani*.”²⁷¹ Z našeho

---

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Viz fotografie přelepených oken páskami v příloze.

²⁶⁸ Jihočeské listy, 24. 9. 1938.

²⁶⁹ Českobudějovické noviny, 6. 9. 1938.

²⁷⁰ Jihočeské listy, 17. 9. 1938.

²⁷¹ Českobudějovické noviny, 20. 9. 1938.

pohledu můžeme názvy filmů vnímat trochu jako paradox k nadcházejícím historickým skutečnostem. Zda se tyto filmy nakonec opravdu promítaly, se mi nepodařilo zjistit.

S jistotou však mohu říci, že mnichovský diktát z 29. září a jednání kolem něho se staly tvrdou zkouškou nejen pro vysokou českou diplomacii, ale především pro český lid. Jak se tento politický akt podepsal v následujících měsících na morálce, chování a životě lidí nejen v Českých Budějovicích a okolí ...?

4.10 Říjen

1. října skončilo povinné zatemňování bytů a provozoven.²⁷² „Po vytažení rolet“ mohli občané okolo 14 hodiny spatřit stahující se československou armádu. Ta začala ustupovat z prvního hraničního pásma za řeku Vltavu.²⁷³ V ten samý den a stejnou hodinu 7. armádní sbor wehrmachtu pod vedením generálplukovníka rytíře von Leebe začal obsazovat odstoupené jihočeské pohraničí.²⁷⁴

Při tomto ústupu naší armády však došlo k vojenskému střetu s henleinovci v Českém Krumlově. Ve městě byly od nepokojů v září umístěny dvě čety vojska. Ty se však 30. září stáhly za nedalekou nedokončenou linii LO. Odpoledne a v noci na 1. října městem ustupovaly ženijní hlídky a jednotky SOS. Byly napadeny henleinovci a přestřelka trvala až do rána, kdy dvě družstva SOS padla do léčky a byla zajata. Protože Č. Krumlov nepatřil ještě do záboru, byl ráno 2. října podniknut protiútok za podpory obrněného vlaku a tří tanků 7. tankového praporu. Útok

---

²⁷² Českobudějovické noviny, 4. 10. 1938.

²⁷³ První pásmo v jižních Čechách bylo vymezeno silnicí z Knížecích Plání do Kvildy, dále pak tokem Vltavy až k Frývaldovu přes Přední Výtoň do Reitersbergu.

²⁷⁴ Jihočeské listy, 5. 10. 1938; Srov. M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 17.

tanků se zdařil a byla obsazena Budějovická brána, ale jelikož tanky nedostaly podporu pěchoty, tak nedošlo k obsazení celého města. Jednotky se opět stáhly za linii opevnění. Během akce se podařilo evakuovat část občanů Č. Krumlova, kteří byli české národnosti.²⁷⁵

Podle mnichovského diktátu bylo dohodnuto, že v době od 1. do 7. října budou německým vojskem obsazeny čtyři úseky československého pohraničí. Jižní Čechy a jižní Morava byly zařazeny právě do prvního pásma, podléhajícího okupaci mezi 1. - 2. říjnem. Území podléhající plebiscitu, mělo být pátým pásmem záboru. Zde měla být hranice stanovena dodatečně a pásmo obsazeno do 10. října.²⁷⁶ Plebiscit, který byl slibován, se ale nakonec neuskutečnil. Znamenalo to, že v obcích, kde je německá většina, se nebude rozhodovat, zda se dostanou pod zbytek Československa, ale tyto obce podlehnou německému záboru.²⁷⁷

Demilitační komise pracovala již od 1. října. Její členové byli ubytováni v hotelu Zvon v Českých Budějovicích. Tato komise byla složena ze šesti Britů. Dva byli určeni pro úsek Strakonice, dva pro Třeboň a poslední dva, major B. T. Reynolds a novinář Alec. D. Dickson, pro úsek Kaplice a Český Krumlov.²⁷⁸ Pro jižní Čechy tímto skončilo zabírání území.²⁷⁹ Jeden z pisatelů se v dobovém tisku vyjádřil takto: „*Prušácký podpatek udělal zase krok hlouběji do jihočeského kraje a zatlápl*

---

²⁷⁵ R. LÁŠEK - K. HŘÍDEL, c. d., Dvůr Králové 1996. s. 14.

²⁷⁶ J. BARTOŠ, *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 - 1945*, Praha 1986. s. 12 - 13.

²⁷⁷ Jihočeské listy, 8. 10. 1938; Při určování těchto měst a obcí, bylo využito výsledků sčítání obyvatel z roku 1910, kdy logicky byla v některých místech německá většina.

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ Tamtéž; Jižní Čechy přišli tímto zábořem mimo jiné o tyto obce a města: Č. Krumlov, Vimperk, Prachatice, Kaplice, Nové Hrady, Rodvínov, Vlčice, Ratmírov, Deštná, Kardašova Řečice, Černá Vydří, Staňkov, Staňkovský rybník, Chlum, Hrdlořezy, Petříkov, Buková, Rozpoutí, Zlatá Koruna Lhenice, Ostroh, Včelná, Zdikov, Sušice, Č. Dvorce, Loučov u Sušice, Chvalšovice, Stráž, Petrovice a jiné.

i historická města, kde každý kámen je památkem české historie, zatlápl Č. Krumlov a zatlápl proti všemu lidskému právu Prachatice a to co je ve stranu polední a půlnoční od nich. A prušácký podpatek stanul i na naši Fudžijamě – Kleti. Padla Kaplice, Nové Hrady, Bystřice, Horní Planá, Chvalšiny a všecko, co je mezi tím. A tak stojí pořád hloučky u výkladních skříní s mapami a dívají se, dnes už spíše němě a resignovaně, jak se zuby nenasytného Bumbříčka zakusují do krajíce...”²⁸⁰

Na zabraném území zůstalo mnoho ryze českých míst a na české obyvatelstvo, které zůstalo v záboru, byl podle dochovaných materiálů i výpovědí svědků vyvíjen nacisty neustále silný nátlak. Např. v Českém Krumlově bylo podle údajů v tisku drženo o záboru v zámeckém příkopě a přilehlých sklepních prostorech pro medvědy na 80 českých občanů.²⁸¹

V Českých Budějovicích bylo k 7. říjnu evidováno již přes 300 uprchlíků ze zabraného území, převážně z Českého Krumlova.²⁸² Ti se dopravili do Českých Budějovic buď pěšky, na kole, na vozech, nebo částečně vlakem. Zde jim prozatím pomohl např. Červený kříž, správa ústavu u sv. Josefa, skauti, dobrovolné sestry a v neposlední řadě obyvatelstvo města, které postiženým nabídlo dočasné ubytování a stravu.²⁸³

Ve městě však nadále platila některá omezení z předchozího měsíce. Např. telegrafní a telefonní spojení bylo mezi město znovu povoleno, ale pro psaní telegramů či volání do zahraničí bylo potřeba speciálního povolení ministerstva obrany.²⁸⁴ Navíc bylo ustanoveno podle § 1 vládního nařízení 198/38 Sb. množství odebíraných pohonných hmot a motorového oleje. Pro

---

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Stráž lidu, 28. 10. 1938.

²⁸² M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 17.

²⁸³ Stráž lidu, 7. 10. 1938.

²⁸⁴ Republikán, 3. 10. 1938.

motocykly a motorová kola byl od 29. 10. odběr pozastaven.²⁸⁵

To bylo jen několik případů omezování osobních svobod obyvatelstva. Většina těchto nařízení vešla v platnost již při záříjové mobilizaci. Jedním z nich bylo nařízení vlády č. 177/1938, kterým se na dobu tří měsíců omezovala i rušila svoboda tisku, osobní, domovní atd.²⁸⁶ V novinách se začalo zase daleko více než v předchozích měsících objevovat množství bílých míst. Už to nebyl například jen jeden článek, ale hned několik prázdných míst v jednom výtisku.²⁸⁷

Následky všech vyhlášek a nařízení na každodenní lidský život nebyly vůbec zanedbatelné. Omezení se po mnichovské dohodě vztahovala taktéž do oblasti ekonomické a hospodářské. Během podzimních měsíců bylo omezeno např. disponování s nemovitostmi.²⁸⁸ Také zakládání nových obchodů, živností apod. bylo velmi problematické. Navíc byl ustanoven zvláštní režim nuceného pronajímání bytů. Díky již zmiňovanému přílivu množství uprchlíků z pohraničí se vytratily veškeré bytové rezervy. Ještě na počátku roku 1937 vykazovaly České Budějovice přebytek 300 bytů.²⁸⁹ O rok a půl později zůstalo toto číslo přibližně stejné avšak v záporné hodnotě, což logicky zvýšilo poptávku po bydlení nejen v Č. Budějovicích.

Se zvyšující poptávkou podle ekonomických zákonů roste i cena. To vyhovovalo některým podnikavcům z řad majitelů domů, kteří nehledě na složitou situaci ve státě neúměrně zvyšovali obyvatelům nájemné.²⁹⁰ Tento jev jistě nepřispěl k nějaké větší morální vzpruže či důvěře mezi obyvateli, ba naopak.

---

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ D. TOMÁŠEK, *Deník druhé republiky*, Praha 1988. s. 181.

²⁸⁷ Viz dobový tisk např. *Republikán*, 31. 10. 1938; *Českobudějovické noviny*, 18. 10. 1938 a jinde.

²⁸⁸ *Jihočech*, 13. 10. 1938 a jinde.

²⁸⁹ *Českobudějovické noviny*, 13. 3. 1939.

²⁹⁰ *Jihočeské listy*, 27. 1. 1939.

V tomto rozložení morálních hodnot byla i přesto snaha určitým způsobem odvanout tento nepříjemný duch doby. V Českých Budějovicích byly zakládány pohotovostní občanské svazy. 17. 10. tak došlo k založení Svazu občanské pohotovosti díky představitelům Sokola, FDTJ, Orla a legionářským organizacím. Tato střediska se chtěla postarat nejen o vojensko-technickou výchovu, ale také o výchovu duševní a mravní.²⁹¹ Právě sokolská jednota zahájila svojí tělovýchovnou činnost již 7. 10. i přesto, že Husova župa k 1. říjnu ztratila zábořím území šest sokolských jednot²⁹² z celkových 52.²⁹³

Nejpopulárnější sport u nás, měl v krajském městě premiéru až v neděli 23. 10., kdy proti sobě nastoupila kombinovaná fotbalová mužstva SK Č. Budějovic a Meteoru proti AC Stadionu a Čtyřem Dvorům. Družstva hrála proti sobě ve značně kombinovaných sestavách, neboť mnoho hráčů plnilo doposud své vojenské povinnosti, a tak při tomto zápase chybělo.²⁹⁴

Také spolková a sokolská představení se musela obejít prozatím bez toho, co divadlo dělá divadlem - diváků. Jak naznačuje postřeh z říjnových budějovických novin: „*v partéru jsou dosud vidět neznámé tváře mobilisovaných důstojníků. Místo tradičního korzování a povídání o přestávkách si lidé raději čtou večerníky...*“²⁹⁵ Tento stav se potvrdil i 13. 10., kdy se otevřela při Maryše opona Jihočeského národního divadla poloprázdnému hledišti.²⁹⁶

Výlov rybníka Bezdreva se konal přibližně uprostřed měsíce. Bez předchozího oznámení, poněvadž do poslední

---

²⁹¹ Střediska sdružovala chlapce a dívky ve věku mezi 14 - 22 rokem. Více viz Tamtéž, 25. 1. 1939.

²⁹² Horní Dvořiště, Kaplice, Nové Hrady, Český Krumlov, Prachatice, České Velenice.

²⁹³ Jihočeské listy, 29. 10. 1938.

²⁹⁴ Tamtéž, 22. 10. 1938.

²⁹⁵ Tamtéž, 29. 10. 1938.

²⁹⁶ A. KOŽÍKOVÁ, *Boj o jihočeské divadlo 1916 - 1946*, České Budějovice 1970, s. 88.

chvíle nebyla jistota, jestli bude k dispozici dostatek personálu pro výlov a také množství vozů nezbytných k výlovu atd. Výsledek výlovu podle informací odpovídal létům minulým, jen přihlížejících na hrázi bylo poněkud méně. Nic nebylo platné, že provozovatel letního koupaliště na hrázi vylovené ryby pekl a prodával. Lidé, kteří si u něj rybu koupili, zavzpomínali na již odešlé léto a vyslovovali naději, „že nadcházející rok to bude jistě lepší...“²⁹⁷

4.11 Listopad

Duch těžké doby dopadal na České Budějovice i v měsíci listopadu. Po rezignaci dr. E. Beneše na svůj úřad 5. října 1938 a jeho odchodu do emigrace 22. října se nová vládní garnitura ve svém jednání začala pomalu přizpůsobovat politice německé říše.²⁹⁸ V čele nové pražské vlády, z níž byly vyloučeny osoby Němcům otevřeně nepřátelské, stanul agrárník Rudolf Beran, který se stal i předsedou ustavené Strany národní jednoty. Ta se prohlásila za vedoucí státní stranu.²⁹⁹ Odchod prezidenta do exilu vyvolal v tisku polemiku, zdali je vhodné, aby úřady a školy zdobily portréty bývalého prezidenta. Pro mnoho lidí byl pohled na tento portrét zřejmě velmi tíživý a volali po tom, aby se na jeho místo umístil pouze státní znak s vlajkou.³⁰⁰

Tento problém byl záhy vyřešen 30. listopadu, kdy byl prezidentem druhé republiky zvolen dr. Emil Hácha, který byl rodákem z jihočeských Trhových Svinů. Zvolení nového prezidenta vyvolalo v mnohých občanech jakousi jiskru

---

²⁹⁷ Jihočech, 13. 10. 1938.

²⁹⁸ M. PECHA - V. VONDRA, c. d., s. 20 - 21; Srov. R. KVAČEK - A. CHALUPA - M. HEYDUK, c. d., s. 262 - 263.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Českobudějovické noviny, 15. 11. 1938.

naděje, jak uvádí Stráž lidu: „československý lid uvítal zvolení dr. Emila Háchy s netajenými sympatiemi. Řekněme přesněji; s pocitem úlevy a naděje. Je to soudce, ochránce řádu, práva, spravedlnosti. A pokud víme o něm, ochránce nestranný, tvrdý a neúprosný...“³⁰¹ Podle dalšího vývoje ovšem víme, že tato naděje zůstala pouze a jen nadějí...

V Českých Budějovicích plynul život dál v již zaběhnutých kolejích. Zdejší společností nadále vanul duch podezírání a nedůvěry mezi lidmi. V důsledku rozpuštění sociálně demokratické strany v měsíci říjnu 1938,³⁰² rozhodl župní výbor sociálně-demokratické strany po měsíci zastavit vydávání „Jihočecha.“ Tento župní list pro oblast jižních Čech vycházel bezmála 41 let.³⁰³ Poslední číslo vyšlo 17. 11. 1938. Na úvodní stránce jsme se mohli dočíst: „V přívalu všech událostí této doby je toto číslo poslední. Z politického kolbiště na jihočeské župě ovšem neodchází jako poražený, nýbrž jako vítěz. Rval se na líše regionálních zájmů tohoto kraje a jeho drobného lidu statečně, ale přitom věcně a slušně...“³⁰⁴

Z politického hlediska je třeba připomenout pouze jednu významnější událost v tomto měsíci, a to z 22. 11. 1938. To se nacisté z župy Oberdonau pokusili o zabránění města.³⁰⁵

Přibližně okolo 9. hodiny ranní zastavila před okresním úřadem v Českých Budějovicích čtyři osobní auta s říšskými poznávacími značkami.³⁰⁶ Z automobilů

---

³⁰¹ Stráž lidu, 2. 12. 1938.

³⁰² M. PECHA – V. VONDRA, c. d., s. 21.

³⁰³ Stráž lidu, 18. 11. 1938.

³⁰⁴ Jihočechem, 17. 11. 1938.

³⁰⁵ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., zprávy o chystaném obsazení Českých Budějovic, kart. 48, 2180/pres.

³⁰⁶ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., zpráva okresního hejtmána, vládního rady, prezidiu ministerstva vnitra v Praze ze dne 24. listopadu 1938; Srov. B. JANOUŠEK, c. d., s. 353.

vystoupilo celkem 14 mužů.³⁰⁷ Hlavním mluvčím měl být krajský vedoucí NSDAP Schuller z Wellsu. Při kontaktu s hejtmanem města uvedl Schuller, že přijeli převzít Okresní úřad v Českých Budějovicích, neboť mělo být i toto město zabráno nacistickým Německem. Schuller se prokázal na okresním hejtmanství písemným příkazem župního vedoucího NSDAP v Linci a žádal o provedení rozkazu. Byli přivoláni českoslovenští důstojníci a pověřeni dozorem nad dodržením demilitační linie. Jednání byl rovněž přítomen člen demilitační komise generál Fassati, který nacistům potvrdil, že podle berlínského ujednání nepatří České Budějovice do záboru. Po zjištění, že se jedná o nedorozumění, se Schuller a jeho doprovod omluvil a za doprovodu československého styčného důstojníka odjeli z Českých Budějovic nazpět do Českého Krumlova.³⁰⁸ Podle průběhu této události se může domnívat, že se v tomto případě opravdu jednalo asi o omyl, který vznikl bezprostředně po určení nových hranic obou sousedících států.

Jistě by se v Českých Budějovicích ale našlo plno osob, které si připojení města k Německu přály. Tento úsudek je podložený skutečnostmi, které zaměstnaly místní četnictvo. V některých okrajových částech města³⁰⁹ se totiž v říjnu a listopadu objevily pohozené letáky,³¹⁰ které hlásaly hesla jako: *„Marka nám zaručuje jistotu našich úspor! Adolf Hitler odmítá odnárodňování! Práce bude přebytek! České Budějovice v říši znamená rozkvět atd.“* Podle hlášení rudolfovské četnické stanice byl při rozhazování letáků spatřen okolo jedné podzimní půlnoci motocyklista na stroji značky Jawa s neznámou poznávací

---

³⁰⁷ Šest mužů bylo oděno do uniforem SS či SA a zbylých osm bylo v civilu.

³⁰⁸ Jihočeské listy, 23. 11. 1938.

³⁰⁹ Jednalo se např. o obce Nové Homole, Rudolfov, Včelná, Nemanice atd.

³¹⁰ Tyto letáky s protistátním obsahem viz příloha.

značkou.³¹¹ Jelikož ale při této protistátní činnosti nebyl nikdo zadržen, lze o původu či politické orientaci pachatele jen spekulovat. Podle týdeníku Republikán se mělo jednat o letáky na objednávku od samého H. Westena, který je údajně vydával v Českém Krumlově a „snažil se jimi politicky působit na své věrné v Č. Budějovicích.“³¹² Nejen letáky, ale i různé poplašné zprávy, které se lavinovitě šířily městem, trápily České Budějovice.³¹³ Kromě toho to byly popsané fasády domů či rozbité obrubníky města od hrajičích si dětí. Ty se také k nelibosti občanů prolézaly skrz vypuštěnou Samsonovu kašnu na Masarykově náměstí.³¹⁴ Nebyly kritizovány ale jen děti. Kritika se ozývala dá se říci ze všech stran a na vše. Od stížností na cenu šálku kávy až po vzrůstající poplatky za uschování oděvu v divadelních šatnách či biografech.³¹⁵

Na nespokojenost s výškou platů nastupujících absolventů středních škol poukázal jeden z budějovických deníků. Uvádí, že například nastupující absolvent obchodní akademie či průmyslové školy pobírá okolo 500,- Kč měsíčně. U ženského pohlaví měl být nástupní plat ještě nižší.³¹⁶ Problém to jistě nebyl jen regionální, ale potýkala se s ním celá druhorepubliková společnost.

Nedostatek peněz pocítovalo v pomnichovském Československu mnoho lidí. To vedlo mnohé občany k různým nepravostem při jejich opatřování. Jen, když si prolistujeme některé listopadové budějovické noviny, můžeme najít v patřičných rubrikách oproti jiným měsícům zvýšený počet nepoctivců a zlodějíčků. Namátkou např.

---

³¹¹ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., kart. 49, hlášení četnické stanice Rudolfovo ze dne 24. 10. 1938, 2225/pres; Dále tamtéž, relace četnické stanice ve Včelné, 2227/pres.

³¹² Republikán, 10. 11. 1938.

³¹³ Stráž lidu, 11. 11. 1938.

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ Českobudějovické noviny, 22. 11. 1938.

³¹⁶ Tamtéž.

Jihočech informuje o mnohonásobném 26letém zloději kol, který jízdní kola kradl před obytnými domy, restauracemi i z chodeb různých objektů a poté je dále prodával.³¹⁷ Také falešní obchodní zástupci o sobě dávali ve větší míře patřičně vědět.³¹⁸ Pozadu nezůstalo ani množství bytových zlodějů, kteří nezczizili většinou jen cennosti a hotovost, ale nepohrdli leckdy ani obuví či různými druhy oděvů.³¹⁹ Svě by o tom mohl vyprávět majitel módního závodu v Divadelní ulici v Českých Budějovicích. Povedený aranžér, kterého majitel ve svém podniku zaměstnával, mu v průběhu několika týdnů zczizil různé střížní zboží v celkové hodnotě asi 50.000Kč, které později prodával pod cenou po různých částech města a v okolních obcích. Po jeho přiznání vyšlo najevo, že to nebyl jeho první případ. Podobným způsobem připravil o 300.000Kč dalšího obchodníka s textilem již v minulosti.³²⁰ Krádeže, šmelina a ostatní nepravosti jen dokreslovaly kolorit současné stavu společnosti. Jen slabou obhajobou pro tyto provinilce mohla být ta skutečnost, že se blížil konec roku 1938 a s ním i vánoční svátky.

4.12 Prosinec

Začátek zimy již vskutku přestal být časem příznivým pro letní sporty jako například kopanou, tenis a jiné obdobné volnočasové aktivity. Naopak celosezónním oblíbeným aktivním druhem odpočinku byla v jižních Čechách již od nepaměti turistika. Díky začínajícím mrazům začalo obyvatelstvo města navštěvovat jak mnohá umělá kluziště, tak i přírodní ledové plochy. Lední hokej měl spoustu příznivců a stejně tak i bruslení. Podle

---

³¹⁷ Jihočech, 17. 11. 1938.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ Jihočeské listy, 16. 11. 1938.

³²⁰ Jihočeské listy, 23. 11. 1938.

dostupných informací byla umělá kluzišťe na Sokolském ostrově a v Háječku a další dvě kluzišťe byla na Malši za klášteřem a za radnicí. K neorganizovanému bruslení byly však využívány i další zamrzlé plochy jako např. „louže“ za plzeňskou zastávkou či suchovrbenský a rožnovský rybník.³²¹

Lyžování bylo za první republiky na druhém místě co do velikosti členské základny ve městě hned za kopanou.³²² Díky záboru hraničních pohoří v říjnu v čele s nejvyšším vrcholem Blanského lesa, Kletí, probíhala na stránkách dobového tisku vzrušená debata na téma hledání nových lyžařských terénů pro milovníky tohoto sportu.³²³

Jihočeský lyžařský sport, který po řadu let směřoval především na jižní Šumavu, do Novohradských hor či Kremže se musel orientovat jinými směry. Z Budějovic byl nejbližším lyžařským střediskem terén od Rudolfova, Dobré Vody, Srubce až po Doubravici.³²⁴ Byla to půldenní procházka, kterou znal každý budějovický běžkař. Pro sjezdaře přišel vhod Kluk u Vrábče a výšiny kolem Dubičného a Hodějovic. Pro příznivce lyžařské turistiky byly k dispozici taktéž rovinaté tratě podél říčního koryta Vltavy. Informace o stavu sněhové pokrývky bylo možné najít např. ve výloze v Krajinské ulici u člena jednoty sokolské bratra Haišmana.³²⁵ Pro méně majetné lyžařské sportovce nabízela jednota Sokol I i zapůjčení lyžařského vybavení na celou zimní sezónu za cenu 10,- Kč.³²⁶ Tak se tento sport mohl stát rázem dostupnější pro všechny vrstvy obyvatel.

---

³²¹ V. LIŠKA, *Česká tělovýchova a sport v Českých Budějovicích jako součást protektorátní každodennosti (1938 - 1945)*, diplomová práce PF JČU, České Budějovice 1996. s. 57 - 58.

³²² J. ŠTUMBAUER, c. d., s. 85.

³²³ Listopadová a prosincová čísla Jihočeských listů, Českobudějovických novin a jinde.

³²⁴ Tento terén byl vhodný pro sjezdové lyžování všem pouze v případě dobrých sněhových podmínek.

³²⁵ Jihočeské listy, 14. 12. 1938.

³²⁶ Tamtéž.

Po Vánocích byla také konečně rozehrána soutěž Jihočeského hokejového mistrovství. Tahákem prvního kola této soutěže mělo být na Boží hod městské derby mezi týmem AC Stadionu proti SK České Budějovice.³²⁷ Diváků se v hledišti u kluziště za radnicí sešlo velké množství. Bohužel pořadatelé SK Č. Budějovice nedokázali včas odklidit množství čerstvě napadaného sněhu, za což od fanoušků ani od samotných hráčů jistě nesklidili pochvalu.³²⁸ Diváci si tak na toto odložené derby museli počkat až do roku 1939.³²⁹

Druhorepublikové České Budějovice nadále „zásobovaly“ obyvatele i po stránce kulturního vyžití. Každý týden nadále vycházely aktuální programy divadel, ochotnických spolků či biografů. Dále fungovalo všech pět biografů, které nabízely pestrou nabídku jak zahraničních, tak i domácích filmových představení. Diváci se v biografu mohli v předvánočních mrazících nejen ohřát či schovat před sněhovou nadílkou, ale také si mohli vychutnat např. premiéru filmu Dobrodružství Marca Pola.³³⁰ Největšího úspěchu u diváků dosáhla bezesporu nová filmová komedie Ducháček to zařídí s Vlastou Burianem v hlavní roli.³³¹ Ani předvánoční nákupy nezabránily tomu, že se komedie stala jednou z nejoblíbenějších v nastalém předvánočním čase.

Žánrově podobně zaměřené bylo na své diváky i Jihočeské národní divadlo. Jen namátkou uvádím některá představení z bohaté prosincové nabídky činoherního souboru divadla. Velký ohlas např. sklídila premiéra veselohry Škola základ života či opereta Dcera druhé roty a mnohá další uváděná spolková či sokolská předvánoční

---

³²⁷ Tamtéž, 24. 12. 1938.

³²⁸ Tamtéž, 31. 12. 1938.

³²⁹ Tamtéž.

³³⁰ Tamtéž, 24. 12. 1938.

³³¹ Tamtéž; Jen za 20 dní od premiéry shlédlo tento film v celé republice 125.444 diváků, což byl v předvánočním čase úctyhodný počet.

představení.³³² Nebojím se tedy poznamenat, že si budějovické publikum zase pomalu nacházelo svou cestičku do budějovických hledišť a sálů. Po trochu rozpačitém podzimu to byl krok, který jistě znamenal pomalý návrat ke zvyklostem z první republiky.

Jak jsem se již zmínil, mnohá představení pořádaly různé spolky a městské organizace. Ty samozřejmě organizovaly i různé akce pro uprchlíky z pohraničí, kterých bylo v českobudějovickém okrese evidováno již něco přes 1600.³³³ Jak asi oni prožívali tento předvánoční čas mimo své domovy? Budějovická veřejnost se bezesporu snažila všemožně své vysídlené spoluobčany podporovat jak po materiální tak i duševní stránce. Baráčníci, sokolové, vojáci, církevní organizace i mnohé další spolky a jednotlivci se podíleli na vypsání sbírkách nebo jen uspořádali pro děti uprchlíků³³⁴ nějakou kulturní akci nebo besídku s nadílkou, jak tomu bylo například při pohádce Hvězda nad Betlémem.³³⁵

Své předvánoční akce pořádali i němečtí spoluobčané. 21. prosince jim např. patřily prostory v Německém domě³³⁶ při příležitosti jejich Deutsche Weinachtsfeierstunde. Shromáždění začalo o půl deváté večer. Na schodech při vchodu do prvního poschodí stáli v „pruském postoji“ dva krojovaní ordneři.³³⁷ Před vchody do sálu, na chodbě a i v sále bylo dalších asi 300 krojovaných ordnerů. V sále po stranách a kolem podia byla namačkána mládež, většinou školáci obojího pohlaví. Na mládež dozírali dorostenci (Turnjugend). Při vstupu do

---

³³² Stráž lidu, 9. 12. 1938.

³³³ Jihočeské listy, 21. 12. 1938.

³³⁴ Jen v Českých Budějovicích bylo podle informací z tisku asi 277 dětí uprchlíků.

³³⁵ Jihočeské listy, 14. 12. 1938; Republikán, 29. 12. 1938.

³³⁶ Dnešní kulturní dům Slávia.

³³⁷ Měli na sobě vysoké černé boty, černé jezdecká kalhoty, šedou košili, černou vázanku, opasek s dohodou, do vázanky měli přišpendleny odznaky NSDAP.

sálu se všichni zdravili zdviženou pravicí a pozdravem „Heil Hitler.“ Na akci byl též přítomen budějovický továrník H. Westen a mnoho budějovických nacistických spolustraníků. Dostavili se i vysocí představitelé českokrumlovské NSDAP. V sále vyzdobeném portréty A. Hitlera a mnohými nacistickými symboly včetně hákového kříže se uskutečnil již předem ohlášený program.³³⁸ Program musel být kvůli cenzuře předložen příslušným úředním a policejním orgánům a schválen. Některé jeho části by jistě nebyly povoleny, tudíž nebyly v původním programu ani uvedeny.³³⁹ Večer plný hesel, písní a bojovně naladěných proslovů byl ukončen jedním z ordnerů přibližně okolo půl jedenácté. Tak se předešlo zpěvu bojové písně Horsta Wessela a říšskoněmecké hymny, kterou měla údajně kapela připravena na závěr shromáždění. Mnoho „ortodoxních Němců“ bylo tímto krokem nemile překvapeno. Díky velké účasti se shromáždění občané rozcházel až asi do půl dvanácté v noci.³⁴⁰ Proběhnuvší slavnost neměla u českého obyvatelstva kladnou odezvu, avšak k žádným provokacím z české strany nedošlo a o akci se překvapivě ani nijak nediskutovalo na stránkách místního tisku.

Možným důvodem byl fakt, že ke konci roku bylo v redakcích místních novin a časopisů celkem rušno. Z politických důvodů mělo dojít ke sloučení níže uvedených periodik.³⁴¹ Listy Republikán, Stráž lidu, Hlas lidu, Českobudějovické noviny měly od nového roku

---

³³⁸ Stodvacetiminutový program večera měl být přibližně následující: úvodní píseň "Haltet Euerer Herzen Feuer", recitace "Auferstehen wird ein neues Licht", píseň "Hohe Nacht der klaren Sterne", „divadlo Mittwinter spiel“, hudba, trio, J.Hayden: Thema mit Variation, Friedrich Händel: Air, recitace „Zur Mittwintersonenwende“, píseň "Heimat heiliges Wort“.

³³⁹ Nedodržení ohlášeného a schváleného pořadu omlouval předseda Spít-aenberger, továrník Westen a dr. Jarolím tím, že pořad, který byl úřadu předložen, byl prý špatně opsán.

³⁴⁰ SOKA Č. B., fond OÚ Č. B., kart. 49, hlášení o vánoční slavnosti v Německém domě ze dne 21. 12. 1938, 2257/pres.

³⁴¹ Protože došlo ke spojení politických stran ve stranu Národní jednoty, měl být jednotný i tisk.

vycházet pod novým názvem Jihočeská jednota.³⁴² Jediné Jihočeské listy měly jako nezávislé noviny vycházet i nadále. Platnost předběžné cenzury měla skončit 17. 12. 1938, ale situace ve státě se i nadále vyvíjela nevhodně. Proto vyšlo nařízení Beranovy vlády č. 317/1938, jímž se opět omezovala nebo rušila na další tři měsíce zaručená svoboda tisku (všechny výtisky měly být cenzorům i nadále k dispozici tři hodiny před plánovaným vydáním), spolčovací a shromažďovací. Svobody osobní, domovní a listovního tajemství údajně nabyly 17. 12. „plné účinnosti v celém státě“.³⁴³ Začala tak éra totalizačních vpádů do lidského soukromí, původně plánovaná na čtvrt roku, která se však protáhla až do konce druhé světové války.

I přes všechna omezení se nesly prosincové dny roku 1938 opět v duchu mikulášských a předvánočních zábav. Zadány byly téměř všechny sály města (Beseda, Lucerna i sály hostinců a sokoloven na okrajích města). Pořadatelství se ujímaly většinou sportovní oddíly nebo městské spolky a náplní nebyl pouze tanec, ale mnohdy i humoristický a zábavný program.³⁴⁴

Týden před Vánocemi byl v sobotu o sedmnácté hodině již po čtrnácté zažehnut na Masarykově náměstí vánoční Strom republiky. Na shromážděné občany města působil asi takto: *„Přece stojí velký, krásný a štíhlý vánoční strom na našem náměstí. Kdybys byl někdy v září řekl, že věříš, že bude zase o Vánocích stát před radnicí strom, byl by ses setkal s pochybovačným pokrčením ramen... Musíš totiž vzpomínat při pohledu na něj na miliony takových krásných stromů na pohraničních horách. Je to ale také strom smíření, neboť hněv nemá před ním místa. Hlavně však je*

---

³⁴² Prosincová čísla Stráže lidu, Republikána a Českobudějovických novin.

³⁴³ Jihočeské listy, 24. 12. 1938.

³⁴⁴ Tamtéž, 31. 12. 1938.

to strom lásky, u něhož si letos připomínáš, že tisíce tvých bratří a sester bez domova potřebují tvé pomocné ruky."³⁴⁵

Nový rok vítaly České Budějovice sněhem a mrazem stejně tak, jako se s ním loučily.³⁴⁶ Rok 1938 končil v oslavách s trpkým nádechem. Po bujaré silvestrovské noci čekala na lidi opět tvrdá realita druhorepublikového života, podobna alegorii V. Černého: „*Těch pět měsíců 2. republiky, chvíle v našem životě nejneuvěřitelnější, fantastickému snu podobá, jako bychom žili na Měsíci, jako bychom měli každou chvíli procitnout anebo sletět do prázdna. Plavba vytřeštěných ztroskotanců napěchovaných na rozbitých člunech a spuštěných bez cíle na širé moře.*“³⁴⁷

---

³⁴⁵ Tamtéž, 21. 12. 1938.

³⁴⁶ Tamtéž, 4. 1. 1939.

³⁴⁷ V. ČERNÝ, *Křik koruny české. Paměti 1938 - 1945*, Brno 1992, s. 65.

5. Vzpomínky na osmatřicátý...

Vzpomínky pamětníků na rok 1938 se dotýkají především zářijových dnů bezprostředně před nebo po mobilizaci armády v naší republice. Jsou to vyprávění plná emocí a vášní i s odstupem několika desítek let. Zde jsou překládána některá z nich.

5.1 Vzpomínání prvé

„Rok 1938..

Toho roku vrcholila politická i zločinecká aktivita henleinovců. Vyhlášení karlovarských požadavků, přepadání četnických stanic, pošt, škol a vraždění jejich českých příslušníků bylo stále častější. Není proto divu, že za této situace se stupňovalo napětí a nervozita českých občanů. Také já, věren tradici svého otce - ruského legionáře a výborného učitele dějepisu, jsem těžce nesl rozpínavost a násilnosti henleinovců. A je třeba si uvědomit, že ti tvořili 92% našich německých spoluobčanů. Napětí u mne vyvrcholilo 23. září. Abych se zbavil nejistoty, co se děje na hranicích, rozhodl jsem se toho dne, že se tam podívám. A tak jsem se na své motorce rozjel z Velechvína přes Lišov, Třeboň, Jindřichův Hradec a Novou Bystřici dál k hranicím. Přijížděl jsem tam už potmě a zastavilo mě mávající výstražné červené světlo. Bylo to stanoviště našich vojáků, a jak mi sdělili, před nimi už je jen polní stráž, kam mě už nohou pustit. Během našeho rozhovoru k nám přišel důstojník, v kterém jsem podle hlasu poznal podplukovníka Nováčka, velitele II. praporu z Mukačeva. Ani prosba k němu mi nepomohla jít dál, a tak jsme zavzpomínali na Mukačevo a na dobré a nám věrné rusínské chlapce. Ostatní naše vyprávění vděčně

poslouchali, a když mě nakonec ujistili, že se dnes už zřejmě nic dít nebude (bylo jim to divné, protože se tam odehrávaly každovečerní přestřelky a zrovna včera si tam henleinovci sami postřelili svého druha, který se odvážně plížil k našim), rozloučil jsem se s nimi, a částečně uklidněn ujížděl jsem domů.

Můj klid ale netrval dlouho. Jak jsem projížděl vesnicemi a městy, všude bylo plno lidí. Nejvíc mě to zarazilo v Třeboni, ale to už jsem měl skok do Lišova, kde jsem se chtěl navečeřet a samozřejmě se také dovědět, co se děje. Také v Lišově bylo na ulicích plno a sotva jsem zastavil u obce, shlukli se někteří kolem mne, a dřív, než jsem se mohl zeptat, překvapili mne otázkou: "Víš, co se děje? Bude mluvit p. prezident a vyhlásí asi mobilisaci." Na víc už jsem nečekal, honem na večeři, kde jsem vyslechl památné vyhlášení mobilisace. Už jsem nedojedl, znovu na motorku k mamince na Hlubokou a odtud do Slavče, pro sestru, která tam učila na menšinové škole jako katechetka. Až k státní silnici (Č. Budějovice – Strakonice) jsem přejel co nejrychleji, ale hned na rozcestí mě zastavilo červené světlo. Stálo tam několik mužů, a dříve, než jsem na jejich příkaz zhasnul světlo, viděl jsem před nimi stát řadu aut, rovněž neosvětlených. Na můj dotaz, co se děje, mi sdělili, že se čeká nálet německých letadel na Budějovice. Po vysvětlení, kam a proč jedu, a že chci také co nejdříve narukovat, mi dovolili jet dál, ale se zhasnutými světly. A tak jsem se proplétal potmě mezi osobními a nákladními auty až k Dlouhému mostu, kde se najednou celé město osvětlilo. Pak už jsem bez obtíží dojel do Trhových Svinů, dál jsem však cestu neznal. Ale i tady bylo plno lidí, kteří mi ochotně vysvětlili, kudy se do Slavče dostanu a na koho se tam mám obrátit. Bez nehody jsem přejel první dvě vesnice, a když jsem se blížil ke třetí – to měla být Slavče – viděl

jsem proti sobě jít potácející se postavu. Jel jsem proto pomalu, a když jsem se k neznámému přiblížil, slyšel jsem, jak ukrutně Němcům nadává. Zastavil jsem proto, abych se ho zeptal, zda vesnice před námi je Slavče. "To je, ale nejezdi tam", zněla odpověď. Teprve teď jsem si pořádně všiml neznámého. Měl hlavu a obličej celé zakrvácené a měl zřejmě také něco upito. "Kdo vám to udělal?" - „Tam, ti náckové, ale já jsem jim to řek, budou toho litovat“, a další proud nadávek na ty henleinovce, fašouny se řinul z jeho zakrvácených úst. Jel jsem dál, a brzy jsem vjížděl do Slavče. Zpomalil jsem a pátravě se rozhlížel, kde za zátočinou po levé straně bydlí kovář, Čech, jak mi řekli v Trhových Svinech, a ten mi řekne, kde sestra bydlí. Cesta ve vsi se zatáčela a jak světlo z reflektoru mé motorky olízlo zahrady vpravo od cesty, zahlédl jsem tam několik temných postav, v jejichž rukou se zableskly nějaké předměty, patrně lovecké zbraně. Ale to už jsem byl u kovárny, a protože tam byla všude tma a zavřeno zabouchal jsem na vrátka. Jednou, dvakrát a teprve po třetím zabouchání se ozval slabý šramot. Zavolal jsem proto kováře jménem a řekl mu, že jedu pro sestru. Dveře se ihned otevřely a kovář celý ustrašený se omlouval, že hned neotevřeli. „Byli tady dneska už třikrát, všechno přehrabali, něco se nám ztratilo, a dostal jsem taky několik ran!“ Přišla i uplakaná kovářka, jejíž nářek jsem musel přerušit dotazem, kde sestra bydlí. Bylo to ve mlýně před vesnicí, jeho majitelem byl rovněž Čech. Našel jsem jej snadno, ještě se tam svítilo a vlál na něm československý prapor. Jak mi sestra po cestě řekla, byl to už třetí prapor, dva předchozí Němci zničili.

Šťastně jsme se potom dostali na Hlubokou, tam jsem se hned rozloučil (neobešlo se to ovšem bez velikého pláče) a odjel zpět do Velechvína. Motorku honem do

garáže, pár věcí s sebou, ale jak teď do Budějovic na vlak? Dlouho jsem se nerozmýšlel a vypůjčil si od Slávy Štumbaurů motorové kolo, které jsem dal na budějovickém nádraží do úschovny. Ještě za tmy jsme uháněli v „dobyččáku“ (uzavřeném nákladním vagonu) k cíli své cesty - výzbrojní stanici Kladno.

Nelze popsat nadšení, které při našem nástupu vládlo. Když se rozednilo, potkávali jsme na větších nádražích pomalované a hesly popsané vlaky: „Ať žije Syrový!“, „Nepřátel se nelekejte, na množství nehleďte!“, „Kdož jste Boží bojovníci!“ a další. Odhodlání a radost vyzařovaly z nás všech, vzájemné pozdravy a volání: „Klucí, nedejte se, za jednoho z nás aspoň deset Germánů“, „Za naše děti a jejich děti“, a podobné výzvy a podobné výzvy se ozývali ze všech stran...

Ne, neříkejte, že jsme svoji republiku neměli rádi. My jsme ji - zásluhou rodičů a především našich učitelů - milovali.³⁴⁸

5.2 Vzpomínání druhé

Byla to linka směr Besednice. Bunkry stavěla firma Stašek, architekt z Českých Budějovic. První bunkry stavěny dle plánu, tj. přední betonová stěna, při betonáži zazděny silné ocelové dveře, několik silných držáků. Dva betonové bloky a ke každému zabetonována ocelová střílna. Zadní stěna plně vybetonována. Nahoře skroucená železa pro taro-vání (maskování). Od paty bunkru asi dva až tři metry šikmo k vrchu bunkru lomový kámen, pohozeno zeminou a zatravněno. Vnitřek bunkru, dva betonové žlábků na vodu pro chlazení hlavně kulometů.

Střílny směřovaly na další bunkr. Na oběd se chodilo do Čeřejova, do hostince, kde měli 10 kusů velkých

---

³⁴⁸ Vzpomínky J. Caletky, Rozhledy Libniče a Jelma, č. 12. 1993.

švestkových knedlíků za 3,-Kč. Tím, že bylo daleko na kole dojíždět, spali jsme ve mlýně u Želízku. Velká koňská stáj, kde jsme spali. Vedle velký prasečák, takže pískot kryš dostatečný hlavně v noci. Spalo se, ústa otevřená, krysa přeskočila nebo přeběhla přes můj obličej a cítil jsem, jak její dlouhý ocas mi jede po rtech, ale spalo se dál. Byli jsme mladí; udření; jinak to nešlo.

U Č. Krumlova se již střílelo z různých zbraní; zvláště v noci to bylo otřesné. Zajisté měla firma Stašek s vojenským vedením smlouvu, kolik bunkrů a za kolik. Jak uvádím, že se střílelo, ale bunkry jsme betonovali dál. Ovšem jenom holá betonáž. Střílny jenom z prkýnek, taktéž vchodové dveře z prkýnek, zadní stěna holá. Plán byl splněn. Slyšel jsem, zaplaceno v plné hodnotě. Asi bohatá republika, na druhé straně mnoho rodin nemělo v neděli chleba ani bramboru, k obědu vařený tuřín.

Ten náš bunkr by Němci zasypali pískem z vlastních čepic. Já děkuji, a zaplat' Bůh měl by říci každý, který měl v té době 18 roků, že byl někdo na ministerstvu národní obrany a složil zbraně, že nedošlo k válce...

Poláci museli nosit na saku veliké, P ztráta synů, otců, rozvrat rodin atd. S námi by to nedopadlo jinak, když velmoci zradily. Co bychom měli na saku, pověděla by doba budoucnosti. Je pravda, že mnoho našich lidí odcházelo na práci do říše nedobrovolně, bylo mnoho lidí, kteří odešli dobrovolně. V té době činila zednická mzda průměrně 4 až 5 Kč za jednu hodinu, a tam 15 až 16 Kč dle měny...³⁴⁹

5.3 Vzpomínání třetí

V noci z 23. na 24. září nespal ve Zlivi snad nikdo. Záložníci se chytali na vojnu, nevojáci se pak

---

³⁴⁹ Vzpomínky Adolfa Klímy, Českobudějovické listy, 23. 3. 1996.

shromažďovali před nádražím, aby pozdravovali kolem jedoucí vojenské transporty, rolníci připravovali koně, které měli dodat časně ráno do lesa Boru u Č. Budějovic. Mobilizační vyhlášky byly vylepeny ve Zlivi teprve 24. září dopoledne,³⁵⁰ kdy již mnozí záložníci byli u svých vojenských těles.

Nařízena byla pohotovost Civilní protiletectvé ochrany, zavedena poplachová služba u kostela a u nádraží. Službu vykonávali studenti i studentky, kteří se dobrovolně přihlásili. Ze sokolovny byla zřízena stanice první pomoci CPO.

Dne 27. září musela dodat Zliv pro vojenské účely na Hlubokou 27 párů koní s povozy a 27 vozků - nevojáků. Vozkové byli, ale v celé Zlivi po odvedení evidenčních koní zůstalo jen 19 párů koní. Proto byli dodáni všichni.

Při odvodu nebylo však sedm koní uznáno způsobilými pro vojsko a bylo vráceno. Pro podzimní práce si rolníci museli vypomáhat kravami, které předem zaučovali. Do obce se stěhovali Češi z pohraničního území, obávali se, že v jejich krajích se bude bojovat a hlavně se obávali německých ordnerů, kteří českým lidem vyhrožovali mstou. Ve Zlivi se tehdy ubytovalo přes 70 uprchlíků, nejvíce železničáři a úředníci.

Na rozkaz okresního úřadu musela být odevzdána všechna rádia na poště. Odnětím rozhlasových přístrojů ztratili občané veškerý styk s Prahou a ostatním světem, neboť noviny docházely velmi vybílené cenzorem a přicházely do obce až třetí den.

Ráno 30. září se dostavili do Zlivi vojenští ubytovatelé a obstarávali byty pro vojsko. Současně bylo obci nařízeno, aby obec dodala 80 osob a všechny lopaty, motyky, sekery a pily pro kopání zákopů od Pašic ke Zlivi.

---

³⁵⁰ Mobilizační vyhláška-viz příloha.

Téhož dne se také Zlivští dozvěděli, že Hitlerovo ultimátum republice vyprší v sobotu 1. října, kdy má začít

Hitlerův nástup proti našemu státu. Zatím však již v pátek 30. září bylo učiněno rozhodnutí o nás bez nás, když vláda ten den přijala mnichovský diktát, což jsme - zbaveni styku se světem - nevěděli.

V sobotu ráno se shromáždilo na sokolském cvičišti ve Zlivi přes 200 lidí, přišli i lidé z okolních vsí, aby vojákům pomáhali kopat zákopy. Bylo ale podivné, že nepřišli vojáci, kteří tu ubytováni.

Přijeli až k polednímu a tu teprve se Zlivští dověděli, že na nátlak Anglie a Francie jsme museli předat Německu veškeré kraje, v nichž byla podle sčítání lidu z roku 1910 převaha Němců. O hlasování lidu v okresech s polovinou Čechů, jak se dříve požadovalo, se již vůbec nemluvilo.³⁵¹

---

³⁵¹ Vzpomínky Marie Strakové.

6. Závěr

Svou prací jsem se snažil částečně uchopit a přiblížit společenský, politický a kulturní život na přelomu první a druhé republiky v uvedeném regionu a ve vymezeném časovém období roku 1938. Tento rok se dá nazvat určitým mezníkem v dějinách 20. století nejen u nás, ale i v celé Evropě potažmo celém světě. Hodnocení samotného roku 1938 je o to těžší, že nelze toto období úplně vytrhnout z celkového dějinného kontextu.

Díky velkému množství jak archivních pramenů tak i literatury našich i zahraničních autorů nebylo možné pojmout toto téma v celé své šíři a úplnosti. Jen prostudování celého jednoho ročníku několika různých dobových periodik vydalo v úhrnné výši několik set stránek formátu A3. Nicméně důsledné prostudování tohoto někdy trochu neprávem opomíjeného pramene, pro mě znamenalo získání nepřehledného množství regionálních faktografických informací. Avšak při hlubším porovnání a utřídění tohoto materiálu jsem získal také dílčí představu o chování a životě budějovické společnosti v tomto období. Díky dalším pramenům, jako byly pamětní knihy, kroniky, prameny úřední provenience atd. se dal takto v rámci zvolených metod sestavit do jisté míry obraz všedního života předválečného roku 1938 na zkoumaném území.

Při studiu dobových i vědeckých materiálů jsem se u obyvatelstva českobudějovického regionu setkal s radostnými prožitky i strádáním. S pocity národní hrdosti a odhodlání, proti tomu maloměšťačtívím a prospěchářstvím. V takto pojaté práci lze jen velmi těžko hodnotit celou společnost jako celek. I přesto si myslím, že v určitých oblastech se budějovický region částečně odlišoval na základě předchozích dějinných a politických

událostí od ostatních oblastí republiky. Pověstná „rybí krev“ byla zvláště po mnichovském diktátu znatelná na „první pohled.“ Oproti tomu stupňující se agresivita hitlerovského Německa, politika appeasementu západoevropských mocností v čele s Anglií a neustálé ústupky vlády tzv. druhé republiky nacistům vedly v polovině roku 1938 i na Českobudějovicku k nebývalému vzrůstu sebevědomí a pronacistických projevů německé menšiny, která zejména také jihočeskou metropoli nepravdivě označovala za tradiční německé město.

Určitý tradiční rozpor mezi českým a německý živlem byl znát například v návštěvě kulturních zařízení, kdy se česká společnost tradičně bavila především v Besedě, oproti tomu Němci navštěvovali obvykle „svůj“ Německý dům. Nebo případ, kdy na jaře Němci nechtěli navštěvovat divadlo s tvrzením, že zde hrají Židé atd. Již na tomto příkladu je zřejmé, že i zde existovaly na obou stranách určité skupiny lidí, které si v tomto období „hrály na svém písečku“ a svým přístupem „bouraly“ několik generací trvající soužití mezi oběma národy. Již od zkoumaného počátku roku bylo tento rozpor znát, avšak uvedený proces začal dlouho před rokem 1938. Tento rok se napětí pouze vystupňovalo v dobře známé události.

Jak hodnotit rok 1938? Jak hodnotit chování a život zdejších obyvatel? Již předchozí text naznačil, že bez politických událostí by to nebyl rok nikterak výjimečný. Hospodářská krize byla na ústupu. Lidí bez práce na počátku roku zřetelně ubylo a tento trend pokračoval i nadále. Divadla, biografy, zimní zasněžené kopce, kluziště - to byly oblasti, kam se většina obyvatel uchýlovala k úniku před zmiňovaným politickým napětím a stresem. Později se politická jednání a rozhodnutí začala čím dál více dotýkat i samotných obyvatel. Částečná cenzura, určitá opatření týkající se civilní obrany atd.,

to vše byly zásahy do soukromí a niter obyvatel. I přesto se nadále lidé bavili u koupališť, tužili svá těla na hřištích, tělocvičnách, sokolovnách, orlovnách atd. Nadále na víkendy odjížděli např. na Šumavu či jen uspořádali tradiční jednodenní nedělní túru na Klet, Dívčí kámen nebo jen korzovali po náměstí či parcích a diskutovali o všem možném.

V závěru léta se díky politickým událostem i pověstná „rybí krev“ trochu rozproudila. Dostatečně o tom vypovídají uvedené vzpomínky pamětníků a některá další svědectví v textu. Mohutné tábory lidu a shromáždění stmelily na čas tu úředníka, vojáka, dělníka, ženu v domácnosti či studenta. O to hlubší dopad na morálku a cítění měly následné události. Zájem o sport a kulturu byl se dal přirovnat v druhorepublikových Č. Budějovicích k „bodů mrazu.“ Občané se nejen museli rozloučit s tradičními výlety do šumavských a blanenských hvozdů, ale i s náhlým uvolněním morálky a chováním některých spoluobčanů. Krádeže, podvody a obviňování se podle prozkoumaných pramenů staly téměř denním chlebem. Z Českokrumlovska, Kaplicka a jiných částí jižních Čech navíc do jihočeské metropole plynuly davy nešťastníků, kteří ze dne na den jedním škrtnutím pera ztratili střechu nad hlavou. Podle dobových materiálů i zde v celku poklidném městě zavládla beznaděj, momentální ztráta ideálů, víry ve spravedlnost i vlastní síly.

Možná i proto stoupl oproti roku 1937 počet sebevražd na dvojnásobek.³⁵² Heslem dne se pro většinu stalo „přikrčit se a přežít.“ Stejně jako později za války. I tady se však našel dostatek jedinců, kteří obětovali tu korunu, tu chléb, pokrývku či přístřeší ve prospěch potřebných. Ke konci roku se navíc pomalu začaly plnit

---

³⁵² D. TOMÁŠEK, c. d., Praha 1988, s. 157.

ochozy sportovních utkání, divadel a biografů, ale pocit určité nahořklé pachuti v lidech zůstal i nadále.

V rámci dalších perspektiv bádání by bylo dobré, jít v různých rovinách a pojetí např. komparací zdejší oblasti s oblastí na severu Čech či přeshraničními oblastmi jak v Německu, tak i Rakousku. Také by jistě mnoho cenných informací přineslo pátrání v německy psaných periodikách a pramenech a nebo sledování jen určité skupiny a vrstvy obyvatel na úrovni uvedeného regionu ve stejném časovém období atd.

Z hlediska přínosu mé práce si myslím, že jsem určitým způsobem přiblížil do jisté míry někdy neprávem opomínaný časový úsek zdejších regionálních dějin. Jak jsem uvedl na začátku, nebylo z mé pozice možné uchopit toto téma v celé šíři a komplexní obšírnosti. Díky nepřebornému množství pramenné základny a množství přístupů k tématu se tak otevírá možnost pro další zkoumání následujícím badatelům.

Seznam odborných termínů a zkratek

- APS - Armádní poradní sbor
- CPO - Civilní protiletectká obrana
- ČLS - Československá letecká společnost
- ČSA - Československá armáda
- ČOS - Československá obec sokolská
- ČsOL - Československá obec legionářská
- DNSAP - Deutsche national-sozialistische Arbeiterpartei
- DTJ - Dělnická tělovýchovná jednota
- DTV - Deutscher Turnverband
- FDTJ - Federace dělnických tělocvičných jednot
- Freiwilliger Schutzdienst - Dobrovolná ochranná služba
- HO - Hraniční oblast
- HOP - Hlavní obranné postavení
- KČT - Klub československých turistů
- LO - Lehké opevnění
- MNO - Ministerstvo národní obrany
- MVP - Ministerstvo veřejných prací
- NOF - Národní obec fašistická
- NRSO - Nejvyšší rada obrany státu
- NSDAP - Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei
- OSČ - Odborové sdružení československé
- Pluky ZLO - Pluky pro zajištění lehkých opevnění
- ŘOP - Ředitelství opevňovacích prací
- SdP - Sudetendeutsche Partei

SF - Sudetendeutsche Freikorps

SHF - Sudetendeutsche Heimatfront

S. K. - Sportovní klub

SOS - Stráž obrany státu

YMCA - Young Mens Christian Association

Seznam pramenů a literatury

I. Archivní fondy a sbírky

SOA Třeboň, fond Policejního ředitelství v Českých Budějovicích.

SOA Třeboň, fond Státního zastupitelství v Č. Budějovicích.

SOKA Č. Budějovice, fond Městského úřadu v Č. Budějovicích.

SOKA Č. Budějovice, fond Okresního úřadu v Č. Budějovicích.

SOKA Č. Budějovice, Pamětní kniha města Trhových Svinů 1931 - 1946.

SOKA Č. Budějovice, Pamětní kniha obce Hněvkovické.

SOKA Č. Budějovice, Pamětní kniha Čtyřech Dvorů.

II. Vydané prameny

Jihočeská technická práce, České Budějovice 1938.

Mnichov v dokumentech, I. a II. Díl, Praha 1958.

Památník X. sletu Všesokolského v Praze 1938, Praha 1939.

III. Periodika

Budweiser Zeitung 1938.

Českobudějovické listy 1995 - 2003.

Českobudějovické noviny 1937 - 1938.

Jihočech 1937 - 1938.

Jihočeské listy 1937 - 1938.

Jihočeské Večerní Slovo 1938.

Republikán 1938.

Technický jih 1938.

Věstník sokolské župy Husovy 1938.

Stráž lidu 1937 - 1938.

Seznam literatury

Literatura k českobudějovickému regionu

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 1999.

Chvojka, J., *Město pod černou věží*, České Budějovice 1992.

Janoušek, B., *Město na soutoku*, České Budějovice 1965.

Kolektiv autorů, *Borovany 1186 - 1986*, Vlastivědný sborník, MNV Borovany 1986.

Kovář, D., *Okres České Budějovice 1850-2002: z historie státní správy a územní samosprávy*, České Budějovice 2001.

Kovář, D., *Příběhy budějovických pomníků*, České Budějovice 2000.

Kovář, D. - Koblasa, P., *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 1998.

Kožíková, A., *Boj o jihočeské divadlo: 1919-1946*, České Budějovice 1970.

Nedobitý, K., *Archiv práce v lehké atletice 1938*, České Budějovice 1939.

Nikrmajer, L., *Vznik Národního souručenství v Českých Budějovicích a jeho činnost do vypuknutí druhé světové války*, in: Jihočeský sborník historický, roč. 65, 1996, s. 106 - 119.

Pecha, M. - Vondra, V., *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939 - 1945*, České Budějovice 2004.

Rada, F., *Když se psalo T.G.M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1992.

Sak, R., *Hnědá kolona dosud čeká*, České Budějovice 1962.

Literatura k tématu diplomové práce

Aron, L., *Československé opevnění 1935 - 1938*, Náchod 1990.

Bartoš, J., *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 - 1945*, Praha 1986.

Bochonek, R., *Od palisád k podzemním pevnostem*, Praha 1972.

César, J. - Černý B., *Politika německých buržoazních stran v Československu v letech 1918-1938*, díl I., II., Praha 1962.

Čelovský, B., *Mnichovská dohoda 1938*, Ostrava 1999.

Čelovský, B., *Mnichovský syndrom*, Ostrava 2000.

Dorazil, O., *Československá republika 1938*, Praha 1938.

Dvořák, J., *Československá brannost a jihočeský region v osudovém roce 1938*, in: Sborník vojenské akademie v Brně, Brno 1999, s. 105 - 118.

Gebhart, J., *Rok zkoušek a zklamání. Československo od jara 1938 do jara 1939*. Praha 1990.

Gebhart, J. - Kuklík, J., *Druhá republika 1938 - 1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha 2004.

- Goebbels, J., *Deníky 1938*, Liberec 1992.
- Hájek, M., *Od Mnichova k 15. březnu*, Praha 1959.
- Holub, O., *A věže mlčí...*, Praha 1973.
- Holub, O., *Rovnice řešená zradou*, Praha 1979.
- Holub, O., *Zrazené pevnosti*, Praha 1982.
- John, M., *Nacistické přípravy na přepadení ČSR v září 1938. Plán „Grün“ a výsadeková operace „Bruntál“*, Bruntál 1983.
- John, M., *Září 1938. Role a postoje spojenců ČSR*, Olomouc 2000.
- John, M., *Září 1938, I., II.*, Brno 1997.
- Kapras, J. (ed.), *Armáda a národ*, Praha 1938.
- Kárník, Z., *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl III., O přežití a o život (1936–1938)*, Praha 2003.
- Kolektiv autorů, *Fortsborník č. 7.*, Brno 2000.
- Kolektiv autorů, *Vojenské dějiny Československa, III.*, Praha 1987.
- Koutek, J., *Nacistická pátá kolona v ČSR*, Praha 1962.
- Král, V., *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938 – 1945*, Praha 1959.
- Král, V., *Záříjové dny 1938*, Praha 1938.
- Kupka, V., *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

Kural, V. - Anger, J. - Müller, J., *Rok 1938. Mohli jsme se bránit?* Praha 1992.

Lacina, V., *Zahraniční obchod v letech první Československé republiky*, in: ČČH 95, 1997, s. 257-293.

Lášek, R., *Vltavská linie*, Dvůr Králové 1998.

Lášek, R. - Hříděl, K., *Opevnění z let 1936 - 1938 na Šumavě*, Dvůr Králové 1996.

Liška, V., *Česká tělovýchova a sport v Českých Budějovicích jako součást protektorátní každodennosti (1938 - 1945)*, diplomová práce PF JČU, České Budějovice 1996.

Kubů, Ed. - Pátek, J., (ed.), *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000.

Kupka, V., a kol., *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

Kvaček, R. - Chalupa, A. - Hejduk, M., *Československý rok 1938*, Praha 1988.

Nekonečný, M., *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*, Praha 2001.

Olivová, V., *Československé drama roku 1938*, Praha 1993.

Olivová, V., *Zápas o Československo*, Praha 1992.

Průcha, V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 - 1992, Díl I., Období 1918 - 1945*, Brno 2004.

Ráboň, M., *Muzea a památníky v objektech čs. Opevnění z let 1935 - 1938*, Brno 1998.

Ráboň, M. - Svoboda, T., *Československá zeď*, Dvůr Králové 1993.

Romportlová, M., *ČSR a Maďarsko 1918–1938*, Brno 1986.

Říha, O., *Hospodářský a sociálněpolitický vývoj Československa 1790–1945*, Praha 1946.

Steiner, J., - Geršlová, J., *Kapitoly z dějin podnikání. I. Období do roku 1938*, Karviná 1992.

Štumbauer, J., *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938*, habilitační práce FTVS UK, Praha 1995.

Tesař, J., *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky*, Praha 2000.

Trojan, E., *Betonová hranice. Československé pohraniční opevnění 1935 - 1938*, Ústí nad Orlicí 1994.

Tomášek, D., *Deník druhé republiky*, Praha 1988.

Waic, M., *Sokol proti totalitě 1938–1952*, Praha 2001.

Seznam příloh

- Příloha č. 1   *Návrat čs. vojska z pohraničí*
- Příloha č. 2   *Vojenský zákop v Suchém Vrbném*
- Příloha č. 3   *Opatření CPO v září 1938
a protitankové zákopy*
- Příloha č. 4   *Protitankové zátarasy a zákopy ze
září 1938*
- Příloha č. 5   *Sbírková akce Jižní Čechy armádě*
- Příloha č. 6   *Vyhláška o stejnokrojích v češtině*
- Příloha č. 7   *Vyhláška o stejnokrojích v němčině*
- Příloha č. 8   *Členská knížka člena SdP*
- Příloha č. 9   *Vyhláška ze dne 27. září 1938*
- Příloha č. 10   *Mobilizační vyhláška ze dne 23. září
1938*
- Příloha č. 11   *Propagační leták strany SdP*
- Příloha č. 12   *Propagační leták strany SdP*
- Příloha č. 13   *Propagační leták strany SdP*
- Příloha č. 14   *Propagační leták strany SdP*
- Příloha č. 15   *Propagační leták strany SdP*

- Příloha č. 16   *Propagační leták strany SdP*
- Příloha č. 17   *Vyhláška o zatemnění ze dne 29. září 1938*
- Příloha č. 18   *Členky Orla a fotbalové mužstvo S. K. Slávia Č. Budějovice*
- Příloha č. 19   *Přihláška do tělocvičné jednoty Orel*
- Příloha č. 20   *Průvod členů Sokola a členové Sokola na X. všesokolském sletu v Praze*
- Příloha č. 21   *Pohlednice k X. všesokolskému sletu v Praze a členky Sokola I*
- Příloha č. 22   *Pozvánka k otevření tenisových kurtů a atletky na mistrovství ČSR*
- Příloha č. 23   *Plán města Českých Budějovic z roku 1938*
- Příloha č. 24   *Ručně malovaný obrázek z pamětní knihy Čtyřech Dvorů*
- Příloha č. 25   *Propagační letáky ze září 1938*
- Příloha č. 26   *Návod na používání plynové masky*
- Příloha č. 27   *Reklama firmy Baťa*
- Příloha č. 28   *Pohlednice k 20. výročí vzniku ČSR a leták ke sbírce Jižní Čechy armádě*
- Příloha č. 29   *Útěk českých uprchlíků ze zabraného pohraničí v říjnu 1938*
- Příloha č. 30   *Důstojníci Československé armády v roce 1938 na manévrech*
- Příloha č. 31   *Shromáždění na Masarykově náměstí v Č. Budějovicích k 1. květnu 1938*